

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

TAIMI MIKKONEN

Tulevaisuuden kuvittelun kautta tapahtuva asennemuutos kuvataidelähtöisten menetelmien avulla

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA
2025

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Mikkonen, Taimi: Tulevaisuuden kuvittelun kautta tapahtuva asennemuutos kuvataidelähtöisten menetelmien avulla.

Opinnäytetyö, AMK

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Maaliskuu 2025

Sivumäärä: 61

Opinnäytetyö toteutettiin vuonna 2024 osana Suomen Akatemian rahoittamaa kolmivuotista (2022–2025) Kestäviä digitaalisia tulevaisuuksia kuvittelemassa: Suuntaviivat ekodigitaaliselle kansalaisuudelle -hanketta kvalitatiivisena toimintatutkimuksena. Toiminnallisessa kehittämistyössä selvitettiin, tapahtuiko nuorten asenteissa tulevaisuutta kohtaan asennemuutosta käytettäessä ohjattuja ja teemoitettuja kuvataidelähtöisiä menetelmiä. Tutkimuksen toiminnallinen osuus sekä aineiston keruu toteutettiin työpajapäivän formaatissa, jossa aktivoitiin nuorten tulevaisuuden visiointia kuvataidelähtöisiä menetelmiä käytämällä. Työpajaan haettiin 16–18-vuotiaita nuoria eri instituutioiden ja vapaa-ajan toimintojen kautta. Opinnäytetyössä haluttiin nostaa esille nuorten ääniä tulevaisuuskeskustelussa sekä avustaa heitä luovin keinoin tulevaisuuden ajatteluun.

Työpajapäivä toteutettiin Turussa ja siihen osallistui 7 nuorta. Työpaja sisälsi orientoivan ryhmäytymisharjoituksen perinteisillä taidevälineillä sekä tekoälymenetelmäleikin, jossa kuviteltiin tulevaisuutta tuottaen kuvaa tekoälysovelluksella. Aineistoa kerättiin pääsääntöisesti nauhoittamalla ääninauhurille työpajan keskusteluja sekä taltioimalla nuorten tekemät kuvat. Perinteisillä taidevälineillä toteutetussa menetelmässä kuviteltiin, millainen on visio tulevaisuudesta. Tekoälyn avulla kuvaa tehdessä kuviteltiin omien toiveiden mukaista tulevaisuutta. Työpajapäivän alussa sekä lopussa käytiin keskustelua siitä, miten tulevaisuus näyttäytyi nuorille nyt.

Aineiston analysoinnin pohjalta todettiin, että nuorten ajatukset tulevaisuutta kohtaan olivat muuttuneet toiveikkaammiksi ja myönteisempään suuntaan kuvallisen ryhmätyöskentelyn myötä. Työpajassa käytetyt menetelmät todettiin potentiaalisiksi ja vaikuttaviksi käytettäessä nuorten kanssa tulevaisuustyöskentelyä tai sen sovellusta vastaavanlaisessa työskentelyssä.

Avainsanat: Asennemuutos, mielikuvat, tulevaisuus, taidelähtöiset menetelmät

ABSTRACT

Mikkonen, Taimi: Attitude changes towards the future with the support of visual art-based methods

Bachelor's thesis

Bachelor of social services

March 2025

Number of pages: 61

The thesis was carried out in 2024 as part of the Academy of Finland's three-year (2022–2025) Imagining sustainable digital futures: Guidelines for eco-digital citizenship project as qualitative action research. In the functional development work, it was determined whether there was a change in young people's attitudes towards the future when using guided and themed visual arts-based methods. The functional part of the research and the collection of material were carried out in the format of a workshop day, where young people's vision of the future was activated using visual art-oriented methods. Young people aged 16–18 were recruited for the workshop through various institutions and leisure activities. In the thesis, I wanted to highlight the voices of young people in the future discussion and assist them in thinking about the future with creative means.

The workshop day was held in Turku and 7 young people participated in it. The workshop included an orienting group-building exercise with traditional art materials and an artificial intelligence method game, in which the future was imagined by producing an image with an artificial intelligence application. The material was collected mainly by recording the workshop discussions and recording the pictures made by young people. In the method implemented with traditional art materials, the young people imagined what the vision of the future would be like. When making a picture with the help of artificial intelligence, the young people imagined the future according to their own wishes. At the beginning and at the end of the workshop day, there was a discussion about how the future looked to young people now.

Based on the analysis of the data, it was concluded that young people's thoughts about the future had become more hopeful and went in a more positive direction as a result of visual work. The methods used in the workshop were found to be potential and effective when using future work with young people or its application in similar work.

Keywords: Attitude change, future, mental pictures, art-based methods

ALKUSANAT

Matka näihin sanoihin, jotka viimeisenä tänne kirjoitan alkuun tervehdykseksi lukijalle, on ollut kehittävä ja ainutlaatuinen. Tämän työn tekeminen ei olisi ollut mahdollista ilman hienoja ihmisiä ympärilläni. Haluan sanoa suuren kiitoksen Kestäviä tulevaisuuksia kuvittelemassa – hankkeen vastaavalle tutkijalle Minna Vigrenille, joka luotti minuun ottaessaan minut mukaan hankkeen työpajan toteutukseen sekä Elina Sutelalle, jonka tapasin hankkeen tiimoilta. Erityisesti kiitos työpajaan osallistuneille nuorille ajatusten jakamisesta ja luovaan prosessiin osallistumisesta. Opintojeni matkan varrella minua ovat tukeneet sydämelliset opettajani Päivi-Maria Hautala ja Sanna Pikku-Pyhältö, joita haluan myös kiittää vuosista opetuksessa ja ohjauksessa. Vielä yksi erityinen kiitos kuuluu läheisilleni, jotka ovat kannustaneet minua läpi opintojen. Tukenne on ollut korvaamaton. Opinnäytetyöni on syntynyt kaikkien teidän edellä lueteltujen ansioistanne ja voisin näin ollen esittää ajatuksen, että tämä tuotos on meidän kaikkien tekemä.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	8
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	10
2.1 Tilaaja.....	10
2.2 Tavoitteet.....	11
3 KESKEISET KÄSITTEET	13
3.1 Tulevaisuus ja mielikuvat.....	14
3.2 Kuvataidelähtöiset menetelmät	15
3.3 Asennemuutos	18
4 METODOLOGISET VALINNAT	19
4.1 Kvalitatiivinen toimintatutkimus.....	20
4.2 Aineiston keruu työpajatyöskentelyssä.....	21
4.3 Työpajan kohderyhmä	22
5 TYÖPAJAN TOTEUTUS.....	23
5.1 Orientoiva harjoitus ja ajatusleikki	24
5.2 Tekoälymenetelmäleikki ja kuvien reflektointi.....	25
5.3 Työpajan lopetus	26
6 AINEISTON AVAAMINEN JA ANALYYSI	27
6.1 Nuorten tulevaisuus asenteeseen vaikuttavat huolet	28
6.2 Nuorten tulevaisuuden toiveet asennemuutoksen tukena	29
6.3 Tutkimustulokset ja tutkimuskysymykseen vastaaminen.....	30
7 YHTEENVETO.....	31
7.1 Johtopäätökset.....	32
7.2 Jatkotutkimusehdotukset ja tutkimuksen vaikuttavuus	33
8 POHDINTA	34
8.1 Tutkimusetiikka ja eettinen pohdinta.....	34
8.2 Prosessin pohdinta.....	36
LÄHTEET.....	39
LIITE 1: KUVALLINEN (ORIENTOIVA) RYHMÄYTYMISTOIMINNAN SUUNNITELMA.....	43
LIITE 2: TUTKIMUSSUOSTUMUS TYÖPAJAAN OSALLISTUVALLE	44
LIITE 3: TAUSTATIETOA KESTÄVIÄ DIGITAALISIA TULEVAISUUKSIA KUVITTELEMASSA- HANKKEEN TUTKIMUKSEEN OSALLISTUJALLE	45
LIITE 4: KESTÄVIÄ DIGITAALISIA TULEVAISUUKSIA KUVITTELEMASSA – HANKKEEN TIETOSUOJAIMOITUS.....	46
LIITE 5: TYÖPAJAPÄIVÄN OHJELMA	50
LIITE 6: TURVALLISEMMAN TILAN PERIAATTEET	51

LIITE 7: TEKOÄLYMENETELMÄLEIKIN OHJEISTUS	52
LIITE 8: KUVALLISEN (ORIENTOIVAN) RYHMÄYTYMISTOIMINNAN KUVA	53
LIITE 9: NUORTEN TEOKSET SEKÄ TARINAT	55

1 JOHDANTO

Valtaosa meistä haluaa hyvinvoivan ekosysteemin, yhdenvertaisen yhteiskunnan niin itsellemme kuin jälkeläisillemmekin eli siis kestävän ja oikeudenmukaisen tulevaisuuden. Tätä tavoitellessa on merkittävää muistaa ja kuulla tärkeässä asemassa olevia, siis nuoria, joiden tulevaisuudesta on kysymys. Voimme vahvistaa heidän toimijuuttaan osallistaen heitä ajattelemaan tulevaisuuden erilaisia mahdollisuuksia sekä luomalla ajankohtaista ja tavoitteellista keskustelua. Keskustelun tulevaisuudesta tulee pohjautua ajan realiteetteihin, joissa muun muassa kysymykset ilmastonmuutoksesta, yhteiskunnan tilanteesta, eriarvoisuudesta sekä teknologian nopeasta kehityksestä ovat osana ihmiskunnan narratiivia.

Millainen ja miltä näyttäisi hyvä toivottava tulevaisuus? Mitä pitäisi tapahtua, jotta saavuttaisimme tämän? Millaista siellä olisi elää ja miltä siellä tuntuisi? Näistä pohdinnoista käynnistyi opinnäytetyön prosessi, kun sen toteutus mahdollistui sivuhaarana laajemmassa kokonaisuudessa: Kestäviä digitaalisia tulevaisuuksia kuvittelemassa: Suuntaviivat ekodigitaaliselle kansalaisuudelle - hankkeessa. On hienoa, että ihmisinä meillä on kyky ajatella ja kuvitella mielikuvien tulevaisuutta.

Mielenkiintoni herätti ajatus siitä, kuinka tulevaisuuden kuvittelu positiivisen näkökulman kautta vaikuttaisi asennemuutokseen tulevaisuutta kohtaan. Ja tähän soveltaen aktivoivaa ja luovuutta lisäävää toimintaa, joka tukee mielikuvien syntyä eli kuvittelun prosessia. Työn kirjoittajana on mainittava, että suuntautumiseni sosionomina on keskittynyt kuvataideterapeutisiin menetelmiin, jota kautta taidelähtöisistä menetelmistä kuvataiteen eri muodot olivat kuin itsestäänselvyys opinnäytetyön käytännön toteutusta pohtiessani. Olen opintojeni aikana päässyt toteuttamaan erilaisissa ympäristöissä eri-ikäisten parissa kuvataideterapeuttisia menetelmiä. Tätä kautta olen päässyt kehittymään

kuvallisen työskentelyn ohjaamisessa. Kuvan tuottaminen itsessään on transformaatiota käynnistävä prosessi. Kuvien reflektointi ja tarkastelu ryhmässä mahdollistaa keskustelun ja uusien ajatusten sekä näkökulmien tietoisuuteen saattamisen. Teemalla ohjattu kuvallinen työskentely kannustaa nuoria ajattelemaan tulevaisuutta omien toiveidensa näkökulmasta ja haastaa heitä pohtimaan, kuinka saavuttaa mieleinen tulevaisuus.

Työpaja kokonaisuutena herätti nuorissa ajatuksia; millaiset arvot ovat heille tärkeitä ja kannusti tuottamaan visioita kuvan muotoon tulevaisuus ajattelun kontekstissa sekä kirjoittamaan kuvaillen, miltä oman arvopohjan synnyttämässä tulevaisuuden kuvassa tuntuisi elää. Miten tulevaisuuden kuvittelu ja taidelähtöiset menetelmät ohjattuina vaikuttavat asennemuutokseen tulevaisuuden visioita kohtaan? Viimeisin kysymys muodostui tutkimukseni osalta merkittäväksi.

Työssä käyttämäni empiirinen aineisto osoitti, että mielenkiinto menetelmää kohtaan oli aiheellinen. Nuorten huolet tulevaisuutta kohtaan sekä visiot siitä, millaisen tulevaisuuden voisimme rakentaa, herättivät monenlaista pohdintaa. Opinnäytetyössä on kappaleiden väleissä lainattu litteroidusta aineistoista nuorten kommentteja työpajapäivältä. Kommentteja ei ole nimetty edes nuorten valitsemilla taiteilijanimillä varmistaakseni nuorten anonymiteetin suojan käydyissä keskusteluissa. Sen sijaan olen käyttänyt kommentin lausujan merkitsemiseksi kirjainta N, joka tarkoittaa nuorta. Olen tehnyt valinnan lisätä kommentit opinnäytteeseen nuorten ääniä esiin nostaakseni. Empiirisen aineiston sisältö oli rikas ja nuorten ääni, jota valitettavan vähän kuulemme yhteiskunnassa, tuli tässä työssä kuulluksi.

Tutkielman luvut seuraavat toteutettua kehittämisprosessia suurilta osin kronologisesti kertoen ensin sen taustoista, jonka jälkeen avaan toteutusta ja viimeisenä analysoin aineistoa johtopäätöksineen. Työn lopusta löytyy lähde luettelon lisäksi liitteenä prosessin olennaisina olleita tiedostoja. Näihin viitataan tekstissä muutamiin otteisiin.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Toteutin opinnäytteeni kolmivuotisen hankkeen keskeisimmän osan, Kestävä digitaalinen arki -teemaviikon ja siihen kuuluneen Kuvia tulevaisuudesta -työpajan ja näyttelyn osana. Teemojen ja aiheen ytimen selkiytyttyä sovitettiin opinnäytteeni tavoitteet hankkeen työpajan tavoitteisiin yhdessä työpajaa suunnitellen.

Ohjasin sekä suunnittelin aiheeseen orientoivan ryhmäytymistä tavoittelevan kuvataidelähtöisen toimintatuokion, josta olen tehnyt kirjallisen suunnitelman (LIITE 1). Aineistoa tutkimukseeni kertyi edellä mainitusta ohjaamastani toiminnasta sekä hankkeen kehittämistä tekoälymenetelmäleikin toteutuksesta. Työpajapäivän loppupuolella toteutimme tekoälyn avulla tuotettujen kuvien reflektoinnin sekä suunnittelimme jatkoa yhdessä nuorten kanssa, mikä tarkoitti tuotoksista tehtävän taidenäyttelyn suunnittelua. Suljimme työpajapäivän yhteisellä keskustelulla heränneistä ajatuksista ja tunnelmista.

Tulevaisuus on aina ajankohtainen asia ja sen rakentajina siitä visiointi voi toimia merkittävänä tekijänä yksilölle tai yhteisölle vahvistaen myönteisen tulevaisuuden rakentumista. Tarkastelin asennemuutosta tulevaisuuden visioita kohtaan havainnoimalla, osallistumalla ohjaukseen sekä analysoimalla kertynyttä aineistoa ja suhteuttaen sitä olemassa olevaan teoriapohjaan.

2.1 Tilaaja

Opinnäytetyöni tilaajana toimi Suomen Akatemian rahoittama kolmivuotinen (2022–2025); Kestäviä digitaalisia tulevaisuuksia kuvittelemassa: Suuntaviivat ekodigitaaliselle kansalaisuudelle -hanke. Vastaavana tutkijana hankkeessa toimii Aalto-yliopiston tutkijatohtori Minna Vigren, joka käsillä olevalla tutkimuksellaan kehittää menetelmiä vaihtoehtoisten tulevaisuuksien kuvittelemiseen. Internetsivuillaan Vigren (2024) kertoo hankkeesta ja kuinka parhaimmillaan kuvat vaihtoehtoisista tulevaisuuksista voivat luoda mahdollisuuksia toimintaan kohti kestäväää ja oikeudenmukaista tulevaisuutta.

Hankkeen toteutukseen kuului toiminnallinen työpajapäivä, jonka aikana opinnäytetyön toiminnallinen osuus sekä empiirisen aineiston keruu tapahtuivat yhteistyössä projektin kanssa. Vigren (2024) on tiivistänyt projektin tarkoituksen kolmeen tavoitteeseen; 1) kehittää tieteiden välistä ekodigitaalisen kansalaisuuden käsitettä; 2) tutkia nuorten eurooppalaisten ymmärrystä digitaalisen arkensa ympäristövaikutuksista; 3) kehittää spekulatiivisia ja transformatiivisia menetelmiä, jotka mielikuvitusta, toiveita ja toimijuutta tukemalla luovat edellytyksiä paremmalle digitaaliselle tulevaisuudelle.

2.2 Tavoitteet

Toiminnallista opinnäytetyötäni on ohjannut kiinnostus tulevaisuuden kuvittelun ja kuvataidelähtöisen työskentelyn asenteellisen transformaation potentiaaliin yhdessä toteutettuna. Saatavilla oleva kirjallisuus sekä opetus kuvataideterapeuttisista menetelmistä ovat lisänneet ymmärrystäni kuvataidelähtöisten prosessien muutospotentiaalin vaikuttavuudesta. Opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia ohjatun teemoitetun kuvataidelähtöisen työskentelyn synnyttämää muutosprosessia keskittyen työskentelyyn osallistuvien asenteissa tapahtuvaan muutokseen eli asennemuutokseen tulevaisuuden visioissa. Opinnäytteeni suunnittelua, toteutusta ja kirjallista lopputulosta ohjasi asetettu tutkimuskysymys: Miten tulevaisuuden kuvittelu ja taidelähtöiset menetelmät ohjattuna vaikuttavat asennemuutokseen tulevaisuuden visioita kohtaan?

Opinnäytetyöni tavoitteet tarkastella mahdollisuutta tulevaisuuden asenteen muutokseen ovat linjassa tämän hetken yhteiskunnallisen ja maailman tilanteen kanssa. 13–18-vuotiaiden nuorten näkökulmasta tulevaisuudesta unelmointi on haastavaa ja he omaavat kokemuksen, etteivät tule kuulluksi päätöksenteossa (Unicef, 2021). Näin ollen nuorten äänen esille tuominen ja valtaistuttaminen osallistamalla voi kannustaa heitä tulevaisuuden kuvitteluun ja sen mahdollisuuksien näkemiseen.

Edellytykset tulevaisuuden visioinnille ja unelmille pohjautuvat tietoisuudessamme olevasta historiasta, syy-seuraussuhteiden ymmärtämisestä sekä ajasta, jossa elämme. Nykyisinä vaikuttajina ja tulevaisuuden luojina toimivat aikuiset, mutta tulevaisuudessa elävät ovat tämän hetken lapsia ja nuoria. Unelmien toteutumisen mahdollisuutta tavoitellaan tulevaisuutta koskevien kuvitelmien, toisin sanoen, visioiden avulla, joiden kautta on mahdollista pohtia, millaisen tulevaisuuden haluaisimme ja miten siihen voisimme pyrkiä. (Mikkonen, 2000, s. 4, 16–17.)

Nuorten kuvitellessa toiveidensa mukaista tulevaisuutta oli tavoitteena saavuttaa asennemuutosta toiveikkaampaan suuntaan. Tämän suuntaisia tuloksia saataessa asenteenmuutoksesta, voi menetelmän potentiaalia hyödyntää jatkossa tulevaisuustyöskentelyssä nuorten parissa. Tällöin tavoitteena olisi vahvistaa myönteisempiä, kestävämpiä ja toiveikkaampia asenteita tulevaisuutta kohtaan sekä vahvistaa nuorten toimijuutta. Opinnäytetyön ja hankkeen tavoitteet eriävät toisistaan kuitenkin toisiaan sivuten ja tukien toteutuksen kannalta.

Opinnäytetyöni tavoitteet ja menetelmät rajautuivat hankkeen toiminnan sisään omilla tavoitteillaan keskittyen asennemuutoksen potentiaalin selvittämiseen. Tämä näkökulma valikoitui voimauttavan sekä myönteisen tulokulman vuoksi, johtuen asennemuutoksen mahdollisuudesta positiivisempaan ja toiveikkaampaan visiointiin, mielikuvien luontiin, jotka vaikuttavat yksilön kokeemukseen ja näkemykseen tulevastä. Mielenkiintoiseksi toiminnan mahdollisuudeksi osoittautui myös prosessin luova luonne eli mahdollisuus käyttää mielikuvitusta ilmaisten sitä kuvina kuitenkin sanoittaen sekä käyden läpi kokonainen ohjattu prosessi aktiivisina toimijoina. Visuaalisten menetelmien avulla on mahdollista tutkia tiedostamattomia ja vajettuja tai vaikeasti sanallistettävien ajatusten sisältöä (Hakoköngäs & Martikainen, 2021, s. 99). Kuvataidelähtöiset menetelmät työpajassa ohjasivat syventymään tulevaisuuden visioiden äärelle.

3 KESKEISET KÄSITTEET

Opinnäytteeni lähtökohta kumpuaa ajatuksesta ihmisen toimijuudesta myönteisen tulevaisuuden kuvittelijana sekä kuvataidelähtöisten menetelmien vaikuttavuudesta tavoitteellisessa toiminnassa. Ihmisellä on mahdollisuus vaikuttaa tulevaisuuteen aktiivisena osallistujana niin yksilön itsensä tasolla kuin omassa yhteisössään. Tulevaisuutta visioimalla voimme ottaa kantaa sen potentiaaliseen suuntaan ja nostaa tulevaisuuskeskustelun esille eri näkökulmista sitä tarkastellen sekä asettaen tarkastelulle tavoitteita.

Hänninen ym. (2021, s. 133, 135) kirjoittavat, kuinka viime vuosikymmeninä on vahvistunut psykologiassa näkemys ihmisestä tulevaisuuteen suuntautuvana toimijana. Tämän päivän utooppisia tulevaisuuden visioita koskevassa ajattelussa on luovuttu käsityksestä, että utopia toimisi täydellisenä kuvana yhteiskunnasta. Sitä korostetaan nykyään enemmän yhteiskuntakritiikin välineenä sekä ”paremman olemassaolon halun” ilmentäjänä. Saman kaltaista ”paremman olemassaolon” eli tämän kehittämistyön kontekstissa toiveiden mukaisen tulevaisuuden visiointia toteutimme työpajan muodossa nuorten kanssa. Toiveikkaan vision kuvittelu haastaa nuoria ajattelemaan ja ennakoimaan tulevaisuutta erilaisten arvomaailmojen ja mahdollisuuksien vaihtoehtojen läpi. Kuvittelu ja sen siirtäminen kuvan muotoon yhdistää mielen tiedostamattomia osia sekä auttaa luomaan kuvitteellisia erilaisia todellisuuksia.

Liikkuessamme tietyn asiasanaston ympärillä olen tähän kappaleeseen kerännyt tämän työn kannalta keskeisiä käsitteitä ja avannut niitä kontekstin kannalta olennaisesta näkökulmasta. Opinnäytteeni käsittelee asennemuutosta tulevaisuuden mielikuvia kohtaan, jota tavoitellaan kuvataidelähtöisten menetelmien kautta kuvittelemalla tulevaisuutta. Siten keskeisiä avainsanoja ovat tulevaisuus, mielikuvat, (kuva)taidelähtöiset menetelmät ja asennemuutos.

3.1 Tulevaisuus ja mielikuvat

Ihminen hahmottaa tulevaisuutta miettimällä sen mahdollisuuksia, uhkakuvia sekä asettaen sille toiveita. Mitä tulevaisuudelta odotamme, riippuu tietoisuudessaamme olevasta historiasta ja keskinäisten seurausvaikutusten tuntemisesta. Tulevaisuuden hahmotteleminen pohjautuu myös nykyisyyteen, sillä informaatio nykyisyydestä asettaa ehtoja ja rajoja sille, millaiseksi maailma voi muuttua ja millä aikajänteellä. (Mikkonen, 2000, s. 16–17, 21.) Meillä jokaisella on jonkinlainen maailmankuva, joka ei ole ainoastaan nykyhetkeen sitoutunut ja staattinen vaan siihen lukeutuu olennaisesti aikadimensiot. Taito tarkastella maailmankuvaa tekee mahdolliseksi erilaisten vaihtoehtojen näkemisen sekä suunnittelun ja toiminnan sovittamisen muiden toimintaan tulevaisuutta ajatellen. (Nurmi & Nuutinen, 1987, s. 5.)

Nuoren ajatus mielikuvituksen käytön mahdollisuuksista.

“Mielikuvitus motivoi ihmisiä pyrkimään parempaan tulevaisuuteen” (N, loppukeskustelu)

Olennaista ajattelussamme on asioiden ennakointi mielikuvien tasolla. Luomamme skenaariot ovat tärkeitä pyrkiessämme ymmärtämään todellisuutta. Kuvittelu luo sillan mahdollisten maailmojen eli erilaisten todellisuuksien hahmottamiseen. Näin ollen kuvittelu on eräänlaista ajatuskokeilua. (Mönkkönen, 2021, s. 103–104.) Ihmisen subjektiiviset kokemukset menneisyydestä ja nykyisyydestä ovat yhteydessä tulevaisuuden visioihin sekä toimijuuden kautta siihen tulevaisuuteen, joka tulee toteutumaan (Mikkonen, 2000, s. 16–17, 21.) Tämä subjektiivinen kokemusmaailma ja sitä kautta eriävät maailmankuvat ja visiot tulevaisuudesta nousevat merkittäväksi ryhmää muodostaessa. Jokainen nuori omaa erinäköisen subjektiivisen kokemusmaailman ja elämän narratiivin. Täten myös nuoret voivat saada keskenään uusia näkökulmia ja ajatuksia jakaessaan mietteitään ja esittäessään toisilleen kuvalliset tuotoksensa.

3.2 Kuvataidelähtöiset menetelmät

Niin tulevaisuuden kuvittelu kuin kuvan tuottaminenkin toteutuvat aktiivisen työskentelyn kautta. Mikkosen (2000, s. 16–17, 21) mukaan näkemyksellinen tulevaisuuden visiointi edellyttää ideointikykyä, luovuutta ja mielikuvitusta. Näitä tekijöitä voi herätellä erilaisilla luovilla menetelmillä kuten kuvallisen ilmaisun kautta. Girard & Laine (2009, s. 85) toteavat ihmisen luovan kuvia mielessä sisällä sekä ilmentävän niitä konkreettiseen muotoon. Kuvan tekemisessä ei ole pelkästään kysymys vapaasta assosioinnista vaan mielessä olevien palasten yhteen saattamisesta, kokonaisuuden rakenteen tavoittelusta sekä jäsentymisestä. Kuva vastaanottaa sisäisen maailmamme palaset muuntaakseen ja koostaakseen niistä uutta.

Ryhmämuotoisessa kuvallisessa työskentelyssä yksilö, ryhmän jäsen, vetäytyy kuvaa tehdessään aktiivisesta ja tietoisesta kontaktista toisiin ryhmäläisiin siirtäen fokuksensa omaan tekemiseensä. Ryhmäläisten kesken tapahtuu kuitenkin jatkuvaa sanatonta vuorovaikutusta, jota ryhmää tarkkailevan on mahdollista havainnoida erilaisista asennoista ja eleistä. Kuva viestii mielen tiedostamattomasta, sen yksilöllisestä ja kollektiivisesta ulottuvuudesta. Se on sisällöltään moninainen. Kuva on henkilökohtainen luomus, joka on sidottu yhteisöön, jossa se on tuotettu. Se sisältää ja ilmentää sekä tietoista että tiedostamatonta. Kuva syntyy näiden kahden yhteistyöstä ja muodostaa yhteyden näiden välille sillan tavoin. Kuvan äärellä, sen tekijänä tai katselijana, voi löytää kosketusta sekä omaan henkilökohtaiseen, että yhteisönsä tietoiseen ja tiedostamattomaan puoleen. (Aulio, Girard & Laine, 2009, s. 46; Girard & Laine, 2009, s. 70.)

Kuvan tuottaminen on näin ollen prosessina samankaltainen kuin kuvittelu. Liikeldintää luovuuden ja mielikuvituksen avulla tietoisien ja tiedostamattoman välimaastoissa tuoden näitä yhteen visioinnin sekä konkreettisen tuotoksen muodossa. Mönkkösen (2021, s. 107–108) mukaan muutosprosessi käynnistyy yleensä ihmisten mielissä ja arkipäivän keskusteluissa jo ennen kuin muutos itsessään on konkreettisesti tapahtunut. Muutosprosesseja on tutkittu

laajasti, mutta muutosta edeltäviä pohdintoja melko vähän, vaikka tulevaisuutta hahmotellaan muun muassa visioilla.

Kuvataidelähtöisestä menetelmästä puhuttaessa keskimäärin keskitytään perinteisillä taidevälineillä tehtyihin kuviin. Näillä välineillä tarkoitetaan esimerkiksi vesivärejä, hiilikyiniä taikka savea. Kuvataideterapiasta ja kuvataidepsykoterapiasta on saatavilla kirjallisuutta ja tutkimuksia, jotka kuitenkin pohjautuvat myös runsaissa määrin perinteisillä taidevälineillä toteutettaviin työskentelymenetelmiin. Työpajamme toteutuksessa sovelsimme kuvan tuottamisen tapaa perinteisillä taidetarvikkeilla sekä tekoälysovelluksella. Kun kuvataiteen tekemisestä löytyvä tutkimus keskittyy perinteisillä välineillä toteutuvaan prosessiin ei se välttämättä ole täysin rinnastettavissa tekoälyn avulla tuotetun kuvan teossa tapahtuviin sisäisiin ilmiöihin prosessin erilaisuuden vuoksi. On mielenkiintoista, miten tulevaisuudessa tulemme toivottavasti tietämään enemmän tekoälyn mahdollistamien todellisuus sovellusten prosessien yhtäläisyyksistä ja eriäväisyyksistä muun muassa yhdistetyn todellisuuden kehittyessä eteenpäin ja mahdollistaen moniulotteista kuvallista työskentelyä.

Työpajassa tekoälyn avulla kuvia tehtiin tablettitietokoneella. Näiden kahden perinteisillä taidevälineillä ja tabletilla tehdyn kuvan tekemisen tapahtumaketjut poikkeavat toisistaan, vaikka omaavatkin samoja tekijöitä vahvasti kokonaisuutena. Perinteisillä taidemateriaaleilla tehdyt kuvat aktivoivat erilaisia kehityksellisiä tasoja sekä vastaavia neurologisia prosesseja ja aivojen rakenteita. (Huttula, 2011, s. 188–189.) Olennainen osa perinteisillä taidevälineillä toteutetussa kuvan luonnissa on liikkeen ja aistien kautta tapahtuva prosessi sekä materiaalin kolmiulotteisuus erilaisineen kontrollin spektreineen.

Lusebrinkin (2015) mallissa ETC (Expressive Therapy Continuum) jaotellaan psykofyysiset kehitysvaiheet seuraavasti: kinesteettinen, sensorinen, havaintojen, affektien, kognitiivinen ja luova taso. Kinesteettisellä tasolla tarkastellaan materiaalia ja siihen sisältyvät motoriset liikkeet sekä eleet. Tähän vaikuttaa muun muassa valittu työskentely materiaali ja teoksen mittakaava. Sensorisella tasolla tarkoitetaan aistikokemusta kuten tuntoaistia kostettaessa materiaaleja niitä tutkiessa. Perinteiset taidemateriaalit käyttäytyvät omalla

tavallaan ja aktivoivat näin ollen aistikokemuksia ollessaan eri määrin kontrolloitavissa tai muokattavissa materiaalin mukaan. Kuvaa tehdessä tekoälyn avulla on kinesteettinen sekä sensorinen prosessi olemassa, mutta toisenlaisena kuin perinteisillä taidemateriaaleilla toteutettuna. Materiaalina älylaite on useimmiten muokkaamattomissa. Motorinen liike saattaa jäädä vähäiseksi, mikäli kuvaa tuotetaan tekstiohjeistuksella eli promptaamalla. Prompti tulee englannin kielen sanasta prompt, joka tarkoittaa kehotetta (Sanakirja.org, 2024). Tekoälyä ohjataan siten kehoitteiden avulla ymmärtämään promptien syöttäjän toiveita.

Tämän kaltaista tekoälyn avulla tuotettua kuvaa tehdessä kuvan syntymisen jälkeinen sanoittaminen tapahtuu myös kuvaa visioidessa toisin kuin useimmiten perinteisillä taidevälineillä tehden. Tässä työpajassa käytettiin sovellusta dream by WOMBO. Sovellus generoi kuvan taiteilijan syöttämien kehoitteiden perusteella hyödyntäen tekoälymallia varten kerättyä dataa. Näin ollen kuvataideterapeuttisessa kirjallisuudessa käsitelty luova prosessi tapahtuu osin erilaisessa järjestyksessä kuin tekoälyä välineenä käyttäessä. Kuvan tekoon viirtäytyminen vaatii myös toisenlaista aktiivisuuden herättelyä, sillä työskentely tapahtuu osin sanoin.

Nuoren kommentti kuvaa tekoälyn asettamia haasteita saavuttaa toivottu visio. *”Se ei sit suostunut laittaa niitä siihen kaupunkiin. Sit piti kokeilla vähän muuta. Mut kyl mä nyt saan ainakin yhen semmoisen täl toisel. Semmoisen, mis oli niitä kasveja.”* (N, tekoälymenetelmäleikki)

Perinteisillä taidevälineillä tehdessä voi valita laajasta skaalasta sopivan taidemateriaalin. (Huttula, 2011, s. 189–190; Robbins, 2011, s. 117–118; Wadeson, 2011, s. 489.) Toisistaan poikkeavat taidevälineet haastavat erilaisin tavoin henkilön omaa ilmaisun kontrollia ja sen hallintaa. Piirtämisen materiaaleilla ilmaisu on kontrolloitavissa ja ne muodostavat selkeät rajat. Toisessa ääripäässä ovat maalausvälineet, erityisesti vesi- ja guassivärit, jotka ovat haastavasti kontrolloitavissa ja voivat käyttäytyä jopa ennalta arvaamattomasti. Tekoälyn avulla kuvaa tehdessä toimii kuvan tekijä yhteistyössä tekoälyn kanssa ja pyrkii kontrolloimaan ja muokkaamaan kuvaa vaihtamalla tai

tarkentamalla kehoitteita. Tekoälyn kautta tuotetut kuvat voivat poiketa vahvasti taiteilijan visiosta, jolloin ohjelma voi tarjota tekijälle jotain yllättävää tai ymmärtää väärin asetettuja promptteja. Tämä hankaloittaa selkeän vision luomista, mutta voi myös mahdollistaa uutta näkökulmaa taiteilijalle. On lisäksi syytä ottaa huomioon esimerkiksi erilaisia rajoitteita omaavat ihmiset, joille tekoälyn soveltaminen kuvan tuottamiseen voi olla ensisijainen mahdollisuus ilmaista mielikuvia ja mielenmaisemia perinteisten välineiden ollessa toimintamahdollisuuksien ulkopuolella.

3.3 Asennemuutos

Yksilön suhtautumista tulevaisuuteen voi tarkastella teoreettisesti myös ajattelemalla sen asenteeksi tulevaisuutta kohtaan. Asenne sisältää aina tendenssin toimintaan ja se eroaa arvoista pysyvyytensä sekä tiedostettavuutensa suhteen. Asenteet voidaan ajatella toimintavalmiuksiksi tai reaktioiksi ärsykkeisiin, joihin yksilö vastaa tiedollaan, taidollaan ja tunteellaan sekä käyttäytymisellään muodostaen koko ajan uusia malleja asenteellisissa valmiuksissaan. Katzin (1960) kehittämän funktionalistisen asenneteorian mukaan asenteet auttavat hahmottamaan ympärillä olevaa maailmaa yksinkertaistamalla sitä sekä auttaen henkilöä tunnistamaan ja ilmaisemaan omia arvojaan ja arvostuksiaan. (Mikkonen, 2000, s. 74–75). Tämän työn empiirisen aineiston analysoinnissa on pyritty erottamaan asenteet ja arvot toisistaan erilaisen muutosmahdollisuutensa takia. Asenteellisia muutoksia voidaan saavuttaa lyhyemmässä ajassa. Fokusointi keskittyi asenteen muutoksen havainnointiin ottaen huomioon muun muassa yhteiskunnan ja sosiaalisten normien mukanaan tuomat arvot.

Nuoren ekoystävällistä pohdintaa siitä, millainen tulevaisuus voisi olla Suomen kaltaisessa maassa mahdollista. *”Se ei oo vaan sitä pelkkää pilvenpiirtäjiä ja valoja kokonaan. Vois hyvin kuvitella, Suomen kaltaisessa paikassa olis just semmoset ekoystävälliset talot ja paljon puita ja puutarhoja talojen katolla sun muuta sellasta, just voi olla.”* (N, loppukeskustelu)

Ajatellessamme tulevaisuuteen asennoitumista, on luonnollista, että asenne tulevaisuutta kohtaan auttaa yksinkertaistamaan ja hahmottamaan sekä nykyisyyttä että tulevaisuutta. Samanaikaisesti tulevaisuus on tuntematon ja asenne sitä kohtaan voi olla toisilla defensiivinen. Esimerkiksi hyvin negatiivinen asennoituminen voi johtua huonosta itsetunnosta – kun ei odota mitään, ei myöskään tule pettymään. Näin ollen pyrkimys muuttaa tulevaisuusasennetta positiivisemmaksi lisää pohjimmiltaan itseluottamusta ja uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Ihminen pyrkii jäsentämään asenteiden kautta maailmaa. Asenteet toimivat maailmankuvan ja samalla tulevaisuuskuvan jäsentämisen välineinä, mutta toisaalta myös rakentuvat maailmankuvan ja tulevaisuuskuvan pohjalta. (Mikkonen, 2000, s. 74–75.) Parhaimmillaan muutoksen käynnistäminen asenteissa voi johtaa yksilön jonkin asteiseen eheytymiseen sekä vahvistaa yksilön toimijuutta myönteisemmän tulevaisuuden luomisessa yksilölle itselleen ja yhteisölle.

4 METODOLOGISET VALINNAT

Lähdin toteuttamaan toiminnallista opinnäytetyötä, jossa on toimintatutkimuksen piirteitä. Kerätäkseni siihen soveltuvaa empiiristä aineistoa ja analysoidakseni sitä oli päätettävä, miten lähestyä käsillä olevaa tutkimuskysymystä tulevaisuuden näkymien asennemuutoksesta kuvataidelähtöisten menetelmien kautta. Kuinka olisi mahdollista kerätä aineisto, jolla saisin vastauksen tutkimuskysymykseen? Tarkoitukseni oli myös päästä toteuttamaan valittua menetelmää käytännössä, jolloin osallistuva yksilö parhaimmillaan voimaantuu ja myönteinen asennemuutos mahdollistuu. Suunnitteluprosessissa valikoitunut tutkimuskysymys ja työpajan teema sekä mahdollisuudet toteuttaa tutkimusta ohjasivat itseäni valitsemaan metodologian, joka sopi luonnollisesti toiminnalliseen ympäristöön.

4.1 Kvalitatiivinen toimintatutkimus

Kvalitatiiviselle tutkimukselle ei ole vain yhtä määritelmää, sillä erilaisia lähestymis- ja analyysitapoja on runsaasti. Usein tutkimuksen kohteena on joku yhteiskunnallisesti ajankohtainen kysymys. Tutkittavan ilmiön voi määritellä monin tavoin ja kaikilla määrittelyillä on seurauksia määrittelyn kohteena olevien ihmisten elämään. Saatua aineistoa tulkitaan osana tutkimuksen kontekstia. Kvalitatiivisena aineistona käytetään empiirisiä aineistoja, joita ovat muun muassa keskustelut, kuvat ja havainnointi. Tutkimus pyrkii osoittamaan, kuinka erilaiset merkitykset ja järjestykset ovat ihmisten aktiivisen toiminnan tulosta. Subjektuuden, toimijuuden ja näkökulmaisuuuden arvostaminen on useimmiten laadulliseen tutkimukseen yhdistetty asia. Ihmisiä kohdellaan subjektuuden omaavina toimijoina, joilla on henkilökohtaisia kokemuksia ja kykyä tuottaa merkityksiä. Lisäksi voidaan nähdä kollektiivinen tai sosiaalinen subjektuus. Kun ihmiset toimivat yhdessä, syntyy jaettu merkityksiä. (Juhila, 2021.)

Toimintatutkimus tutkii todellisuutta tavoitteenaan sen muuttaminen, toisin kuin perinteisessä akateemisessa tutkimuksessa. Siihen lukeutuvat käytäntöorientaatio, prosessorientaatio, toimintaorientaatio ja muutosorientaatio teoreettis- metodologisena lähestymistapana. Keskeisiä asioita toimintatutkimuksessa ovat prosessinomainen luonne, ihmisten osallistuminen ja osallistaminen sekä toiminnan muutoksen ja ongelman ratkaisujen mahdollistuminen. Toiminta on tutkimuksen kohde, väline ja päämäärä. Maailmaa pyritään muuttamaan toiminnallisen intervention avulla. Toimintatutkimuksen aineisto koostuu esimerkiksi yksilö- ja ryhmähaastatteluista sekä osallistuvasta havainnoinnista. Tutkijan on tärkeä tehdä muistiinpanoja havainnoidakseen ja arvioidakseen tutkimusprosessia koko sen keston ajan. Toimintatutkimus ei kiinnity tiettyyn teoriaan. Sen erilaisia suuntauksia ovat esimerkiksi kriittinen, kasvatus-tieteellinen, osallistava sekä yhteistoiminnallinen toimintatutkimus. (Jyrkämä, 2021.)

Tunnistin hyvin toteuttamani kvalitatiivisen toimintatutkimuksen Juhilan sekä Jyrkämän kirjoituksista. Tutkimuksen aihepiiri käsittelee yhteiskunnallisesti merkittävää asiaa eli tulevaisuutta, joka on meille aina ajankohtainen ajasta

riippumatta, mutta kuitenkin korostuen epävakaina maailman aikoina. Nuorten kanssa toimiessani tavoitteenani oli saada aikaan nuoren tulevaisuuden ajatuksien muutosta myönteisempään suuntaan. Työpajassa toiminta oli prosessinomaista sekä nuoria aktivoivaa ja osallistavaa. Keräsin aineistoa haastatteleamalla nuoria ja havainnoimalla sekä muistiinpanoja tekemällä. Kvalitatiivisen toimintatutkimuksen metodologiaksi valikoituivat aineiston keruun kannalta parhaimmaksi katsotut menetelmät. Nämä sopivat niin hankkeen raameihin kuin opinnäytetyöni aineiston hankinnan tiedolliseen tarpeeseen.

4.2 Aineiston keruu työpajatyöskentelyssä

Työpajan aikana keräsin aineistoa käyttäen osallistuvaa havainnointia osallistumalla aktiivisesti päivän toimintaan. Kinnusen & Kallisen (2021) mukaan tutkijan käyttäessä osallistuvaa havainnointia muotoutuu tutkimusaineisto tilannesidonnaisesti ja vuorovaikutteisesti yhteisessä toiminnassa tutkittavien kanssa. Tällä tavoin kerätty aineisto on pääasiallisesti nauhoitettua haastatteluaineistoa ja kenttämuistiinpanoihin pohjautuvia tutkijan kuvauksia toiminnasta. Toiminnan päätyttyä tutkija palaa keräämänsä aineiston pariin analysoidakseen sitä. Osallistuvaan havainnointiin sisältyy muodollisempien haastatteluiden lisäksi vapaampaa vuorovaikutusta tutkittavien ja tutkijan välillä, jolloin tutkijalle syntyy käsitys tutkittavien ajatuksista ja tulkinnoista. Kenttämuistiinpanojen tekeminen toiminnan keskellä saattaa olla hankalaa. Tutkijan onkin mahdollista palata muistiinpanojensa äärelle toiminnan päätyttyä niitä täydentäen. Kenttämuistiinpanoihin on tärkeää kirjata konkreettiset tapahtumat toiminnasta. Tutkijan havainnointia toiminnan aikana ohjaa hänen asettamansa tutkimuskysymys ja tutkimuksen teoreettinen viitekehys.

Olin ennen toimintapäivää miettinyt, mitkä asiat olisivat oleellisia havainnoida juuri tämän työn tavoitteiden kannalta. Toimintapäivän aikana toimin aktiivisesti yhdessä nuorten kanssa samalla havainnoiden heidän toimintaansa sekä keskustellen ja kuunnellen tarkkaavaisesti nuorten esittämiä ajatuksia aihepiiriin liittyen. Tein päivän aikana pienimuotoisesti muistiinpanoja, sillä

osallistuessani itsekin toimintaan ei muistiinpanojen kirjoittamiselle ollut kovin paljoa aikaa. Välittömästi toimintapäivän päätyttyä kirjoitin tuoreena muistissa olevat asiat paperille. Illalla rauhassa kävin mielessäni läpi koko päivän ja kohtaamiseni nuorten kanssa lisäten vielä tekstiä muistiinpanoihini. Kenttämuis-tiinpanot havainnoistani toivat lisää aineistoa haastatteluiden kylkeen ja ymmärrykseni toimintaan osallistuneiden nuorten käsityksistä ja tulkinnoista tulevaisuutta kohtaan vahvistui. Suunnittelemani työvälineistö aineiston keruuseen sisälsi muistiinpanovälineitä ja erillisen ääninauhurin tietoturvan takaamiseksi sekä muistitikun äänitiedostoille.

4.3 Työpajan kohderyhmä

Lähdimme etsimään työpajaan kuudesta kymmeneen 16–18-vuotiasta nuorta tarkoituksena nostaa nuorten ääniä ja visioita keskusteluun. Nuoria etsimme mukaan erilaisten instituutioiden ja vapaa-ajan järjestöjen kautta, jotka välittivät viestiä työpajasta nuorille omilla tiedotuskanavillaan. Nuorten anonymiteetin suojaamiseksi olen tästä työstä jättänyt pois listauksen edellä mainituista instituutioista ja vapaa-ajan järjestöistä. Tavoitteenamme oli kerätä ryhmä nuoria, jotka vapaaehtoisesti haluavat osallistua hankkeen toteuttamaan työpajapäivään.

Viestissä, jonka nuorille välitimme, kerrottiin työpajan päivän sisällöstä, osallistumisesta tutkimukseen sekä milloin ja missä työpaja toteutetaan. Työpajan ollessa luovaa työskentelyä tuotiin nuorille esille, ettei heiltä vaadita aikaisempaa kokemusta kuvataiteesta tai tekoälysovelluksien käyttämisestä. Mukaan hakeneet nuoret täyttivät kysymyslomakkeen, jossa kartoitettiin työpajapäivän osalta olennaisia tekijöitä, kuten nuorten mielenkiintoa työpajan sisältöjä kohtaan, aikaisempaa kokemusta liittyen tekoälyn käyttämiseen sekä erityistarpeita, jotta pystyisimme ottamaan ne huomioon työpajan toteutuksessa tarkoituksena taata jokaiselle osallistujalle tasavertainen mahdollisuus osallistua.

5 TYÖPAJAN TOTEUTUS

Työpajaan ilmoittautui mukaan seitsemän nuorta. Nuoria tiedotettiin työpajan sisällöstä ja tutkimuksellisista tarkoituksista ennen työpajaan osallistumista. Työpajan alussa keräsimme kirjallisen luvan tutkimukseen osallistumisesta ja aineiston keruusta (LIITE 2, LIITE 3, LIITE 4). Toteutimme työpajan Kirjakahvilassa, Turussa, 4.5.2024. Työpajan vetäjänä toimi lisäksi vastaava tutkija Vigren.

Roolini työpajassa oli ohjata alkuharjoitus sekä kartoittaa tekoäly menetelmäleikkiä edeltäviä tulevaisuuden visioita. Toimin avustavana ohjaajana Vigrenin vastatessa post-it lappu harjoituksesta ja tekoäly menetelmäleikin ohjauksesta. Työpajan lopussa roolini oli kartoittaa uudestaan nuorten tulevaisuuden visioita sekä suunnitella yhdessä heidän kanssaan kuvista järjestettävä taidenäyttely. Nuoret pääsivät visioimaan, miten haluavat kuvan katsojan kokevan kuvan katsomisen muun muassa vahvistaen kuvaa näytteillepano tilaan asetettavilla rekvisiitoilla. Tämän suunnittelu ja toteutus on kuitenkin rajattu pois opinnäytetyöstä, sillä se ei suoraan liity opinnäytetyössä käsiteltävään aiheeseen eli asenteessa tapahtuvan muutosprosessin tutkimiseen. Työpajamme toteutui enimmiltä osin alkuperäisen suunnitelman mukaisesti toteuttaen työpajan vaiheita sekä aineistoa keräten.

Työpajan aloitimme aloitusinfolla eli työpajan esittelyllä aikatauluineen (LIITE 5). Esittäydyimme kaikki toisillemme, nuoret sekä vetäjät ennen työpajan toiminnallisten osuuksien aloittamista. Seuraavaksi Vigren toi esille turvallisemman tilan periaatteet (LIITE 6), joiden tarkoituksena oli vahvistaa turvallisen tilan toteutumista jokaisen yksilön sitoutumisella tähän. Turvallisemman tilan periaatteella tarkoitetaan yhteistä pyrkimystä lisätä ja luoda turvallisuutta yhdessä toimiessa. Jokainen osallistuu siihen omalla toiminnallaan kunnioittaen muita sekä rakentaen avointa yhdenvertaista ympäristöä, jossa jokainen voi olla omana itsenään ilman häiriötekijöitä. Kaikilla ihmisillä Suomessa on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen katsomatta rotua, väriä, sukupuolta, kieltä, uskontoa, poliittista tai muuta mielipidettä, kansallista tai

yhteiskunnallista alkuperää, omaisuutta, syntyperää tai muuta tekijää (YK, 1948). Käsite turvallisemmista tiloista juontaa juurensa ala- ja vaihtoehtokulttuureista sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tapahtumista, joissa tavoitteena on ollut turvata jokaisen osallistujan osallistuminen omana itsenään ilman syrjintää tai väkivaltaa (Kulttuuria kaikille, 2021).

5.1 Orientoiva harjoitus ja ajatusleikki

Työpajan alussa ohjasin ryhmäytymistä tukevan sekä teemaan orientoivan kuvataidelähtöisen työskentelyn, joka toteutettiin perinteisillä kuvataidevälineillä (LIITE 8). Vastasin tämän osuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Kuvallinen virittävä ryhmäytymistoiminta tavoitteli yksin ja yhdessä tekemisen kautta ryhmäyttämään ja tutustuttamaan mahdollisesti entuudestaan vieraat nuoret toisilleen ennen varsinaisen menetelmäleikin aloittamista. Taidelähtöinen toiminta kuvan tuottamisen parissa pyrki herättelemään luovuutta ja aktivoimaan kuvittelua. Asettamani teeman, tulevaisuuden näkymä juuri nyt, ajatuksena oli orientoida nuoria menetelmätyöskentelyyn alustavan tulevaisuuden kuvittelun kautta (LIITE 1).

Asetetun kysymyksen oli myös tarkoitus herättää keskustelua, jonka nauhoitin ääninauhurilla aineistoksi nuorien ajatuksista, näkymistä ja asenteista tulevaisuutta kohtaan ennen toiveiden mukaisen tulevaisuuden kuvittelua. Harjoitteena ohjaamani toiminta oli näin ollen monitavoitteellinen. Alkuharjoituksen jälkeen Vigren ohjasi post-it-harjoituksen nuorille, jossa hän esitti kolme kysymystä; 1) millaisia huolia/pelkoja/ahdistuksia tämän hetken maailma herättää sinussa? 2) miten mielikuvitus on läsnä arjessa (ja yhteiskunnassa)? 3) millaisilla tavoilla nuorten ääni kuuluu yhteiskunnassa? Alkuharjoitusten jälkeen yksi osallistuvista nuorista halusi poistua työpajasta ja jatkoimme ilman kyseistä osallistujaa lopun työpajan ajan.

5.2 Tekoälymenetelmäleikki ja kuvien reflektointi

Työpajan keskeinen osio toteutui vastaavan tutkijan Vigrenin johdolla, joka ohjasi nuoria visioimaan tulevaisuutta asetetusta näkökulmasta kuvaa tuottavan tekoälysovelluksen avulla. Työskentelyn ohjeistuksena (LIITE 7) toimi tulevaisuuden kuvittelu, joka sijoittui vuoteen 2050. Tavoitteena oli kuvitella omien toiveiden mukaista tulevaisuutta ja kuvata millainen tämä maailma olisi. Työskentely tapahtui dream by WOMBO tekoälysovelluksella. Vigren ohjasi nuoria kirjoittamaan ajatuksia ja toiveita kuvittelemastaan tulevaisuudesta, jonka jälkeen ohjeistuksena (LIITE 7) oli syöttää visio sanoin, kehoitteina eli prompteina.

Kuten aikaisemmin tässä työssä tuotiin esille, on perinteisillä taidevälineillä kuten maaleilla tekeminen erilainen prosessi kuin tekoälyn avulla kuvan tuottaminen. Perinteisillä välineillä kuva syntyy ensin, jonka jälkeen sen tarkastelun kautta syntyy sanoja ja lauseita kuvan sisällöistä. Tekoälyn avulla taidetta tehdessä kuvalla on sanat ennen visuaalista muotoa. Tämä ei kuitenkaan poista kuvan tarkastelun merkitystä ja uusien sanoittamisen ja tunnelmaisujen syntymisen mahdollisuutta tekoälyn avulla luotua kuvaa tarkasteltaessa sen ollessa valmis.

Kuvan tuottamiseen digitaalisesti tuli nuorten myös etsiä omaa visiota kuvaavaa tyyliä sovelluksen tarjoamista vaihtoehdoista. Kun tyydyttävä visio oli saavutettu mielentasolla, alkoi yhteistyö tekoälyn kanssa ja sanallistamisen kautta mielikuvaa vastaavan kuvan tuottamisen prosessi muokkaamalla prompteja, kunnes tekoäly muodosti nuorelle mielekkään vision. Vaihtoehtoisesti omaa mielikuvaa paremmin vastaavaa tulevaisuuskuvaa oli mahdollista tehdä vaihtamalla kuvan tyyliä. Tekoälyllä visioimisen haasteet konkretisoituivat muutamien otteisiin, kun tekoälyllä oli hankaluuksia muodostaa oikeanlaista kuvaa. Vaikka työskentely tapahtui pääsääntöisesti itsenäisesti, kävivät nuoret keskusteluita Vigrenin kanssa muun muassa ohjelman käytön sovellutuksista.

Nuoren ajatus tekoälyllä luomastaan kuvasta menetelmäleikin aikana kuvaa tehdessä. ” *Nää on tosi oudon näkösiä nää jotkut jutut.* ” (N, tekoälymenetelmäleikki)

Kuvien luomisen jälkeen, Vigren ohjasi nuorille lyhyen luovan kirjoittamisen harjoituksen, jossa he saivat kirjoittaa, miltä kuvan esittämässä tulevaisuudessa eläminen tuntuisi. Heille kerrottiin, että teksti esitettäisiin myöhemmin näyttelyssä yhdessä kuvan kanssa. Nuorille annettiin mahdollisuus jatkaa ja muokata kirjoittamaansa tekstiä työpajan jälkeen.

Kuvien luomisen ja kirjoitusharjoituksen jälkeen, Vigren veti yhteisen osion, jossa kuvia ja niiden tekemiseen käytettyjä prompteja tarkasteltiin yhdessä, ja nuoret saivat halutessaan kertoa kirjoittamastaan tekstistä reflektoiden tekemäänsä kuvaa. Yhdessä pohdittiin, millainen tunnelma kuvasta välittyi, millaista elämä kuvan todellisuudessa olisi ja mihin kuva maantieteellisesti sijoitui. Lisäksi tehtiin havaintoja kiinnostavista yksityiskohdista sekä tekoälyllä kuvien tekemisen haasteista, Nuoret saivat päättää teoksilleen nimet sekä valita itselleen myös taiteilijanimet, joilla valmiit työt esiteltiin yleisölle (LIITE 9).

5.3 Työpajan lopetus

Työpajapäivä loppui yhteenvetoon ja muutosprosessin kartoittamiseen keskustellen nuorten kanssa päivästä herättäneistä ajatuksista ja tuntemuksista. Aineiston keräämisen näkökulmasta tavoitteenani oli kerätä nuorten ajatuksia työskentelyn jälkeisistä tulevaisuuden näkymistä verraten niitä työpajan alussa esitettyihin ajatuksiin. Keskustelu toteutui työpajan lopussa ja jokainen nuori sai mahdollisuuden tuoda ajatuksiaan esille.

Asenteessa tapahtuvan muutoksen kartoittamiseksi nuoret vastasivat samaan kysymykseen, mikä esitettiin työpajapäivän alussa ensimmäisessä ohjatussa harjoituksessa eli; Miltä tulevaisuuden visio näyttää tällä hetkellä, juuri nyt? Nuoret toivat esille ajatuksiaan ja sanoittivat, miten päivä työpajassa oli

vaikuttanut asenteeseen tulevaisuutta kohtaan, kuten menetelmän vaikuttavuuden tutkimisen kannalta olikin toivottavaa.

Alkuperäisen suunnitelmamme mukaan nuorten kirjoittamat tekstit oli tarkoitus tuottaa näyttelyyn myös kuunneltavana ääniraitana. Näitä ei aikataulullisista syistä pystytty kuitenkaan toteuttamaan. Kuvia tulevaisuudesta- nimellä toteutettu näyttely oli esillä Taiteen talossa Turussa 27.5- 2.6.2024. Kuvat ja tarinat (LIITE 9) olivat näyttelyssä esillä sellaisella tavalla kuin nuoret olivat työpajan lopuksi toivoneet. Työpajan aikana nuoret pääsivät visioimaan, miten katsoja tulee näkemään tuotetun kuvan ja leikkimään erilaisilla perspektiiveillä sekä rekvisiitoilla, jotka toteutettiin näyttelytilaan mahdollisuuksien mukaan. Osallistuin näyttelyn rakennukseen sekä toteutukseen. Nuoret pääsivät käyttämään mielikuvitustaan pohtiessaan kuvalle sopivaa inspiraatiomaisemaa, esitettävää asentoa ja mahdollisia aistikokemuksia kuvan katsomisen yhteydessä.

6 AINEISTON AVAAMINEN JA ANALYYSI

Aineistoa analysoidessani nousi nuorten puheissa esille selkeitä teemoja, joita väritti joko toiveet tai huolet tulevaisuudesta. Karkeasti jakaen lähdin purkamaan aineistoa nuorten tulevaisuuden visioista ja asennoitumisesta siihen työpajassa tuotettujen huolien sekä toiveiden kautta. Näillä on vaikutusta nuoren asennoitumiseen tulevaisuutta kohtaan muodostaen erilaisia todellisuus vaihtoehtoja. Huolet ja toiveet ovat sidonnaisia aikaan ja paikkaan, missä elämme. Analysoin aineistoa vertaamalla siinä esiintyviä vaiheita keskenään. Nuorilta löytyy näköalaa siihen, millainen maailmastamme voisi tulla, jos asiat menisivät toivottuun suuntaan. Onhan toivo hyvästä tulevaisuudesta lähtökohtaisesti yhteinen ja usko siihen kollektiivista vahvistuvaa. Aineistoa purkaessani heräsi minussa useita kertoja pohdintoja siitä, millaisessa maailmassa nuori elää nuoruuttaan ja millaiseksi eri yksilöt kokevat tulevaisuutensa mahdollisuudet.

6.1 Nuorten tulevaisuus asenteeseen vaikuttavat huolet

Aineistoa tarkastellessani oli sieltä erotettavissa selkeitä huolta aiheuttavia teemoja, jotka suoraan olivat yhteydessä nuorten tulevaisuuden kuviin ja sitä kautta siihen asennoitumiseen. Viime vuosien tutkimukset ja selvitykset nuorten tulevaisuuden visioista mukailivat ryhmässä käytyä keskustelua siitä, millaiselta tulevaisuus nykynuorille näyttäytyy. Esimerkiksi Ylen artikkelissa parin vuoden takaa todettiin, että alle puolella nuorista on uskoa ihmiskunnan kykyihin tai tahtoon ratkaista globaaleja ongelmia (Nuorten usko omaan tulevaisuuteen on vahvistunut, mutta maailmaan heikentynyt – näin huolenaiheet kannattaa ottaa puheeksi lasten kanssa, 13.7.2022). Työpajassa nuoret nostivat esille orientaatioharjoitusta tehdessään useita ajankohtaisia teemoja, joihin ikään kuin vastattiin tapahtuneen muutoksen näkökulmasta tekoälymenetelmäleikin paremman tulevaisuuden visioinnin yhteydessä. Yksi selkeimpiä teemoja oli ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuus kasveineen ja eläimien.

Nuoren esittämä huoli ympäristöön ja ilmastoon liittyen, joka osin kertoo siitä kuinka kriittisessä tilassa nuoret näkevät luonnon nykyisen tilanteen. *”Ehkä me ollaan tehty niin paljon tuhoa, et sitä ei voi enää korjata”* (N, alkuharjoitus)

Nuorten, iältään 14–24-vuotiaiden, tulevaisuuden visioita selvittänyt tutkimus nuorista ja tulevaisuudesta kiteytti tuloksissaan, miten nykynuorten suurimmat pelot ja huolet ovat liitonlaisia ilmastonmuutokseen (Limnell, Hiltunen & Dufva, 2022, s. 176–177). Muita tutkimuksessa esille nostettuja huolta herättäviä teemoja olivat terveyteen ja talouteen liittyvät tekijät kuten pandemiat, eriarvoisuuden lisääntyminen, sosioekonominen polarisoituminen ja syrjäytyminen sekä nouseva digisyrjäytyminen.

Myös omaa aineistoani analysoidessa nousi esille nuorten pelkoja eriarvoisuuden lisääntymisestä muun muassa opiskelujen mahdollisuuksien näkökulmasta katsoen. Nuoret olivat myös huolissaan opiskelijoiden jaksamisesta sekä taloudesta nyt ja tulevaisuudessa. Limnellin ym. (2022) tutkimus osoittaa, että keskeiset tulevaisuuden teemat edellä mainittujen lisäksi olivat nuorilla

ulkoinen turvallisuus ja yhteiskunnan vakaus, joita myös tässä työpajassa nuoret sivusivat nostoen esille voimakasta poliittista kritiikkiä istuvaa hallitusta kohtaan sekä tuoden esille pettymystään hallituksen toimintaan, jonka sanoittivat lisäävän eriarvoisuutta ja polarisoitumista sekä turvallisuusriskiä. Ulkoiset tekijät kuten ilmastonmuutos tai yhteiskunnan vakaus vaikuttivat nuorten visioon ja asenteeseen siitä, millainen tulevaisuus heillä saattaa olla edessä. Tuhoiset tulevaisuuden näkymät muovaavat nuoren ajatusta siitä, millaiset ovat yksilön mahdollisuudet tulevaisuudessa. Dystooppinen mielikuva vaihtui puheissa hiljalleen toiveikkaampaan ja myönteisempään tulevaisuuden kuvaan työpajan edetessä.

Alkuharjoituksen lopussa nuoret reflektoivat omia kuviaan, jotka olivat yhdistyneet eri tavoin muiden kuvien kanssa (LIITE 8). Kuvista muodostui yhtenäinen tarinan kaltainen tulkinta siitä, mitä tulevaisuudessa voisi tapahtua. Visiota väritti voimakkaasti huoli luonnon tuhoutumisesta sekä ilmastonmuutoksesta. *”Täs oli kaupunki, mis oli silleen tämmösii kuihtuneit puita, koska ketään ei enää huolehdi niistä. Tääl oli lentävii autoja, mut ne on vähän hukkunut tonne taivaan päästöihin.”* (N, alkuharjoitus)

6.2 Nuorten tulevaisuuden toiveet asennemuutoksen tukena

Nuoret tuottivat aineistossa paljon huolipuhetta maailman nykytilasta sekä sen mahdollisista tulevaisuuden näkymistä. Visioidessa sekä visioita reflektoidessa esille nousi näistä dystooppisista ajatuksista huolimatta toiveikkaan suuntaisia visioita. Lähes kaikissa työpajassa tehdyissä tekoälyn avulla tuotetuissa kuvissa esiintyi runsaasti vehreyttä, kasvillisuutta, eri muodoissa. Luonnon kuvattiin ottaneen takaisin sen, minkä on ihmisten rakenteille joskus menettänyt ja toisaalta visioitiin luonnon sekä infrastruktuurin harmoniasta. Joka tapauksessa ihminen pääsisi sopusointuun ympäristön kanssa, joka mahdollistaisi elämästä nauttimisen kiireen sijaan.

Yhteisöllisyyden merkitys ja rauha nousivat esille muutamaan otteeseen kuvien tarinoissa (LIITE 9). Ihmiset huolehtivat toisistaan, ajattelisivat toisiaan ja voisivat hyvin kulttuuritaustastaan riippumatta. Nuorten reflektoidessa tekoälyn avulla tuottamia kuviaan oli ajatus luonnon tuhoutumisesta sekä maapallon elinkelvottomuudesta muuttanut muotoaan toiveikkaampaan suuntaan. Ihmisillä on vielä mahdollisuus rakentaa parempaa tulevaisuutta. Tapahtumaketjut visioituun tulevaisuuteen olivat jokaisella nuorella omanlaisensa, kuin myös visiot itsessään.

Nuoren ajatus toiveikkaammasta tulevaisuuden visiosta oli kaunis ja ytimekäs kuvaus ihmisen ja luonnon keskinäisen suhteen mahdollisuudesta. ”*Ajattelin, et jotain luonto ja ihmiset oppii elämään sopusoinnus.*” (N, tekoälymenetelmäleikki)

6.3 Tutkimustulokset ja tutkimuskysymyksen vastaaminen

Analysointini tuloksena osoittautui, että työpajaan osallistuneiden tuottamat kuvat ja niiden sanallisesti avattu sisältö vastasi osittain asetetun tutkimuskysymyksen tavoitteisiin eli pienen otannan mittakaavassa voidaan päätellä, että työpajassa toteutettu kuvallisen työskentelyn menetelmä lisää myönteistä asenteen muutosta tulevaisuutta kohtaan. Menetelmän vaikuttavuutta kertaluontoisesti toteutettuna voi pitää vaikuttavana perustuen nuorten ajatuksiin kysyttäessä sen hetkistä näkemystä tulevaisuudesta. Viisi nuorta kuudesta ilmaisi sen hetkistä asenteista tulevaisuutta kohtaan niiden olevan toiveikkaampia kuin orientaatio harjoituksen aikana esitettäessä saman kysymyksen.

Toisten nuorten sanallistaessa toiveikkuutta tulevaisuutta kohtaan heräsi eräällä nuorella huolta, miten saavuttaisimme tämän paremman tulevaisuuden. ”*Mullakin lähinnä toiveikkuutta ilmassa, mut vähän ehkä myös pelkoa ja epätoivoo. On olemas lähes yhtä monta kuvaa tuolla laitteessa kun ihmisiikin. Miten päästään sopuun siitä, et millaista lähetään rakentaan ja ketkä lähtee rakentamaan tulevaa.*” (N, loppukeskustelu)

Ajatuksissaan nuoret esittivät toiveikkuuttaan pohjaten jaetun todellisuuden kokemukseen, jossa yhdessä halutaan parempaa tulevaisuutta. Tulevaisuuteen liittyvää ahdistusta, joka oli työpajapäivän alussa havaittavissa nuorten välisissä keskusteluissa ja kuvien reflektoinnissa esiintyi vähemmän. Toiveikkuudesta huolimatta esille nousi myös pelon ja epätoivon ilmauksia siitä, päästäänkö yhteisymmärrykseen sen suhteen, millaista tulevaisuutta lähdetään rakentamaan. Ekoystävällisyys ja usko paremman tulevaisuuden mahdollistamiseen nousi toivoa herättävänä puheenvuorona.

Yhteinen toive paremmasta tulevaisuudesta ja sen jakaminen sanoin sekä kuvin vaikutti lisäävän toiveikkuutta sen toteutumisen mahdollisuudesta. *”Ehkä vähäse toiveikkaampi, mitä mul oli silloin alussa. Se et kuuli kaikkien muitten näkemykset myös ja viel et näkee visuaalisesti muitten näkemykset, et muut ajattelee myös ja haluais luoda semmost tulevaisuutta, mikä olis kiva. Siit tulee enemmän toiveikas fiilis, et ehkä se olis jotenkin mahdollisempaa, jos kaikki muutkin haluu sen.”* (N, loppukeskustelu)

7 YHTEENVETO

Aineiston analysoinnin pohjalta olen tullut lopputulokseen, että tulevaisuuden visiointi kuvataidelähtöisin menetelmin voi parhaimmillaan toimia asennemuutosta käynnistävänä prosessina ryhmässä toteutettuna. Ryhmätoiminnan hyötyjä, tulevaisuus kuvitteluun osallistamisen ja omaan tulevaisuuteen valtaistamisen sekä nähdyksi ja kuulluksi tulemisen voisivat ajatella potentiaalisena kehityskelpoisena menetelmänä, joka voisi sopia sovellettavaksi eri ryhmien ja tulevaisuus teemojen kanssa. Menetelmän sovellutukset eri asiakasryhmien parissa voisivat osoittautua kuvittelijalle itselleen myönteiseksi kokemukseksi, joka voi kollektiivissa kantaa hedelmää. Jatkotutkimuksen kautta pystyisi

kartoittamaan vaikuttavuuden tehokkuutta ja tutkia sen sovellutuksia kehittämien menetelmää paremmaksi.

7.1 Johtopäätökset

Aineiston analysoinnin yhteenvedon lopputuloksena voi päätellä, että kuvataidelahtoisilla menetelmillä on potentiaalia aktivoida asenteen transformaatiota ryhmässä toteutettuna. Tähän lopputulokseen päädyin nuorten tuottamien keskustelujen perusteella sekä huomioimalla aineiston kokonaisuutena eri vaiheita vertaillen. Työpajan lopussa nuoret sanoittivat, miten tulevaisuus vaikuttaa hieman toiveikkaammalta erityisesti, kun paremman tulevaisuuden visio oli yhteisesti jaettua ja haluttua. Työpajan asenteessa tapahtuneeseen muutokseen näytti vaikuttavan voimakkaasti ryhmämuotoinen toiminta, jossa nuoret ovat saaneet lisää toivoa toinen toisiltaan kuullessaan omaa ajatusmaailmaa vastaavia ajatuksia toisin sanallistettuna.

Ihmiselle vuorovaikutuksessa oleminen on normaali elämäntilanne. Ryhmässä kuvaa tehden keskitytään kuitenkin taiteelliseen ilmaisuun muiden kanssa jakaa mielikuvia, tunteita, ajatuksia ja kokemuksia epätavallisen yhdessäolon muodossa kuvien äärellä. Erityisenä tapahtumana se mahdollistaa taiteen keinoin yksilöllisesti miellettyä mielenmaisemaa yhteisesti tajutuksi. Kuvan teon sekä sen reflektoinnin prosessi ryhmässä voivat avata nuoren näkemään itseltä piilossa pysyneitä potentiaaleja sekä mahdollisuuksia toimien sosiaalisen syväkokemisen ja tutkimisen harjoitusmaastona (Mantere, 2009, s. 178). Ryhmän reagoidessa yksittäisen tekijän kuvaan voi tämä saada kokemuksen, kuinka hänen yksilöllinen ilmaisunsa voi vaikuttaa yhteiseen yleisinhimilliseen kokemukseen parhaimmillaan toimien kuvan tekijälle transendoivana tekijänä (Mantere, 1991, s. 138).

7.2 Jatkotutkimusehdotukset ja tutkimuksen vaikuttavuus

Opinnäytetyön toteutuksen ympärille olin asettanut tavoitteen, joka oli muutosprosessin tutkiminen kuvataidelähtöisten menetelmien avulla. Johtopäätöksinä menetelmän tuloksista ja havaitusta vaikuttavuudesta voin tulkita, että menetelmää voisi hyödyntää nuorten kanssa tulevaisuustyöskentelyn parissa. Nuoret, jotka kokevat tulevaisuuden visioiden suhteen näköalattomuutta tai stressiä moninaisista syistä voivat vahvistaa luottamusta tulevaisuuden mahdollisuuksiin. Lisäksi he saattavat valtaistaa itseään kokemalla aktiivista toimijuutta tullessaan kuulluksi ja jakaen muiden mahdollisesti samankaltaisesti ajattelevien kanssa ajatuksia paremmasta tulevaisuudesta. Valtaistuessaan ihminen saa lisää vaikutusvaltaa ja hallintaa omaan elämäänsä sekä uusia voimavaroja yksilönä, että yhteisönä (Karisto, 1995, s. 51). Mielikuvitus toimii kanavana synnyttää visioita, jotka jaettuna ja yhteisenä toiveena tai tavoitteena koettuna voivat parhaimmillaan aktivoida paremman tulevaisuuden rakentamiseen.

Työpajan tulevaisuuden kuvittelun formaattia kuvataidelähtöisten menetelmien kautta olisi mielenkiintoista tutkia lisää erilaisissa muodoissa. Menetelmän vaikuttavuutta voisi kokeilla pitkäkestoisessa työpajatyöskentelyssä, joka parhaimmillaan mahdollistaa laajempia ja syvällisempiä keskusteluja ajankohtaisista teemoista, joita nousi myös tässä yhden kerran toteutettavan työpajan aikana. Menetelmän potentiaalia voisi mahdollisesti hyödyntää spesifioituen tiettyihin tulevaisuuden kuvittelun osa-alueisiin, kuten vaikka ympäristöön liittyviin visioihin. Sitran tulevaisuusbarometrissä (2023) todettiin nuorilla olevan useampi huolta herättävä ajankohtainen laajempi teema, joista merkittävimmäksi nousi ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden katoamiseen liittyvät huolet. Kuvataidelähtöistä tulevaisuuden kuvittelun menetelmää voisi soveltaa muun muassa käsillä olevan aihepiirin syvällisempään käsittelyyn, joka voi parhaimmillaan muuttaa nuorten asenteita tuhoutuvaa luontoa kohtaan toiveikkaammiksi.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön prosessi oli pitkä ja mielenkiintoinen eri ulottuvuuksineen mahdollistaen näin ollen runsaasti pohdintoja eri teemoista ja näkökulmista matkan varrella. Tutkimusta ja menetelmiä toteuttaessa sekä suunniteltaessa kävin läpi prosessiin liittonaisia eettisiä pohdintoja, jotta toteutus tapahtuisi noudattaen eettisiä periaatteita. Pohdinnat ovat luoneet syventymistä omaan arvo maailmaani ja eettisiin peruspilareihin sekä maailmaankuvaani erilaisineen potentiaaleineen.

8.1 Tutkimusetiikka ja eettinen pohdinta

Asemani kvalitatiivisessa toimintatutkimuksessa vaati eettistä tarkastelua ja eettisten kysymysten esille nostamista. Tarkoitukseni oli havainnoida muutosprosessia, joka itsessään on neutraali ja tarkastelee ainoastaan muutosta eikä havainnoi tavoitteellisen muutoksen tavoin tiettyjä muutoksen ilmiöitä asettaen ne eriarvoiseen asemaan tutkimustuloksen kannalta. Itse havainnoijana ja aineiston analysoijana etsin tukea muutosprosessin olemassaololle ja vaikuttavuudelle kuvataidelähtöisen työskentelyn kautta. Työpaja oli ohjattu ja suuntaa antava omilla tavoitteillaan. Täten myös muutosprosessilla oli toivottu suunta tavoitteen mukaisesti, joka ohjasi aineiston tarkastelun suuntaa.

Tässä kontekstissa tavoitteena oli tulevaisuuden näkymien myönteinen muutos toiveikkaampaan suuntaan, joka siten saattaa parhaimmillaan muuttaa prosessin kokeneen asennetta tulevaisuutta kohtaan. Tutkijana havainnoin erityisesti muutosprosessin potentiaalia tästä näkökulmasta kuitenkin pois sulkematta muita muutoksen mahdollisia suuntia, kuten lisääntyntä dystooppista näkemystä. En voi kuitenkaan sanoa olevani neutraalilla pohjalla havaintojeni tai aineiston analysoinnin kanssa.

Tutkimusetiikan takaamiseksi perehdyin Suomessa käytettävään tutkimuseettiseen linjaukseen eli hyvään tieteelliseen käytäntöön (HTK). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (tenk) (2024) internetsivuilla kerrotaan, kuinka tutkimukseen

sovelletaan tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä toteutetaan tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta. Käytännön tasolla tämä tarkoitti, että tietynlaista tutkimustyötä tehdessäni käytin tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä, jotka tiedeyhteisö on yleisesti ottaen hyväksynyt.

Tutkimusta tehdessään tutkijan tulee toimia vilpittömästi ja rehellisesti muita tutkijoita kohtaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. (Vilkkä, 2015, s. 42.) Rehellinen ja vilpitön toiminta tukee omaa arvomaailmaani. Vilkkä (2015, s. 47) jatkaa, kuinka tutkimusetiikka edellyttää suunnittelemaan, miten tutkimusaineistoa säilytetään siten, että aineistossa esiintyneet henkilöt säilyttävät anonymiteettinsä eikä tutkimusaineisto päädy missään prosessin vaiheessa ulkopuolisten käsiin. Tähän tutkimukseen kerättyä aineistoa säilytin erikseen sille tarkoitettulla muistitikulla ja kirjallisia muistiinpanoja työpajasta lukollisessa säilytystilassa. Äänitiedostot sisälsivät yhteensä 3 tuntia ja 20 minuuttia ääninauhaa, joka litteroitiin kirjoitusprosessin aikana. Tämän jälkeen äänitiedostot tuhottiin ja aineistoon jäi ainoastaan teksti tiedostot. Litteroidusta tekstistä poistettiin kaikki sensitiivinen tieto, kuten osallistujien sanallisesti tuottamia henkilötietoja.

Esille nostamisen arvoinen pohdinta, joka oli väistämätön tämän opinnäytetyön kontekstissa, oli tekoälyn eettisyys. Tässä työssä jätän tämän tarkastelun suppeaksi, sillä näkökulmia on useita ja kokonaisuus suuri. Tuon esille muutamien kysymyksen, joita pohdin prosessin aikana. Ensimmäinen oli tekoälyn eettisyys ekologisesta näkökulmasta. Tekoälyn ylläpitäminen ja sitä kautta siihen vaadittava laitteisto kuluttaa suuria määriä luonnonvaroja eikä monikaan yli jäävästä jätteestä päädy uudelleen käyttöön. Mainittakoon kuitenkin, että myös perinteisillä välineillä tehty taide tarvitsee välineitä kuten pensseleitä ja maaleja. On hyvä huomata, että näidenkään ekologisuudesta ei voi kiistatta puhua. Esimerkiksi työpajassa käytetty akryyliimaali on muovipohjainen ja näin ollen jo itsessään ympäristölle haitaksi ja ympäristön mukaan haastava kierrättää. On myös keinoja tehdä kuvaa luonnonmateriaaleista ja kierrätysmateriaaleista, jolloin ympäristön etu on huomioitu kuvan tuottamisessa.

Toinen mielessäni ollut kysymys oli tekoälyn eettisyys koskien tekijänoikeuksia. Tällä tarkoitan tekoälysovelluksen käyttämää dataa, joihin se perustaa luomansa kuvan muuntaen promptit teokseksi. dream by WOMBO sovelluksessa kuvan tekijä omistaa tekoälyn avulla tuottamansa kuvan ja sen tekijänoikeudet. Kuva pohjautuu olemassa olevaan sisältöön ja informaatioon, jonka joku on joskus tuottanut. Onko kerätty data tekoälysovelluksessa eettisesti käytössä ja noudattavatko sen sisällöt eettisiä periaatteita syrjimättä ketään?

Miten tulkita tekoälyn eettistä käyttöä, kun käännetään katsontakanta kerätyn datan tuottamiin vinoumiin, jotka voivat olla jopa syrjiviä joitain ihmisryhmiä kohtaan. Rusanen & Lappi (2017, s. 3–4) kirjoittavat tekoälyn saattavan vahvistaa jo olemassa olevia vinoumia ja myös tuottaa uusia vinoumien tyypejä joissakin tapauksissa. Rusanen ja Lappi (2017) jakavat vinoumat neljään eri tyyppiin, jotka ovat datan vinoumat, algoritmien aiheuttamat vinoumat, tekoälyarkkitehtuurien rakenteelliset kognitiiviset vinoumat sekä tutkimuksen aiheuttamat vinoumat. Pohdinnat käsillä olevista kysymyksistä saivat minut tarkastelemaan myös omaa suhdettani tekoälyyn ja taiteeseen sekä tekoälyllä luotuun taiteeseen yhtenä taiteen muotona nähden siihen liittyviä riskejä, mutta samalla ymmärtäen sen potentiaalin.

8.2 Prosessin pohdinta

Lähtiessäni tarkastelemaan opinnäytetyötä ensimmäisestä vaiheesta kirjoitusvaiheeseen, hahmottui kokonaisprosessi syvällisemmin, mitä itse työskentelyn aikana. Tutkimusprosessi voidaan jakaa viiteen eri vaiheeseen, joista neljä ensimmäistä osin lomittuvat keskenään työskentelyn aikana. Nämä vaiheet ovat ideataso, sitoutuminen, toteuttaminen, kirjaaminen ja tiedottaminen. (Vilkka, 2015, s. 56.) Sisäistetyt toiveet ja odotukset tutkimuksen lopputuloksille ja ilahduttaminen siitä, miten tutkimuskysymykseen vastattiin aineiston keruun aikana, selvensi asemaani työn kirjoittajana entisestään. Kuten etiikkaa pohtiessani toin esille oman epäneutraalin asemani opinnäytetyön tekijänä, sai tämä ajatus entisestään vahvistusta huomattessani tunnepitoisen aidon ilon saavuttaessani

toivomani tutkimustulokset. Samaan aikaan prosessi ja sen sisältämä aineisto kuvaavat nyky maailman tilaa, missä nuoret elävät ja millaiseksi he sen kokevat. Huoli ympäristökadosta, sosioekonomisesta polarisoitumisesta sekä yhdenvertaisuuden puutteesta kuuluivat nuorten ajatuksissa. Nykynuoret kokevat huolta ja pelkoa näiden edellä mainittujen teemojen tiimoilta.

Suunnitteluprosessi selkeytyi nopeasti sen jälkeen, kun olin perehtynyt hankkeen raameihin. Löysin toimintamaastosta paikan, josta sain mielenkiintoisen idean tutkia kuvataidelähtöisten menetelmien vaikuttavuutta. Hankkeen luonteen vuoksi luonnollisesti kiinnostuin muutosprosessin näkökulmasta ja sen havainnoinnista. Olisi ollut mielenkiintoista toteuttaa useampi työpaja eri nuorten kanssa ja seurata, millaisia lopputuloksia niistä olisi tullut. Olisivatko tulokset vahvistaneet tässä opinnäytteessä saatuja tuloksia vai muuttaneet niitä? Mielenkiintoista olisi ollut myös toistaa työpajaa samojen nuorten kanssa keskittyen tulevaisuuden kuvitteluun erilaisista teemoitetuista visioista ja seurata ovatko asenteissa tapahtuneet muutokset tulevaisuutta kohtaan pysyviä.

Mielenkiintoinen havainto, joka ei suoranaisesti liittynyt asennemuutoksen havainnointiin oli nuorten omien tuotosten tarkastelu keskenään. Nuoret tekivät työpajan aikana kaksi työtä, joista toisen perinteisillä taidevälineillä ja toisen tekoälyn avulla (LIITE 8 ja LIITE 9). Saman nuoren kuvissa oli silti havaittavissa yhtäläisyyksiä miljöössä, väreissä ja muodoissa. Vaikutti, että nuori oli saanut niin sanottua omaa käden jälkeään luotua yhdessä tekoälyn kanssa. Mitkä ovat tekoäly avusteiset menetelmät tulevaisuudessa? Sitä en osaa sanoa, mutta toivon todistavani vielä monta kuvataidelähtöistä menetelmää ja olla mahdollisesti mukana kehittämässä niitä.

Lähtökohdat työpajan toteutukselle mahdollistuivat jo olemassa olevan hankkeen kautta. Tämä tietysti määritteli rooliani niin työpajan suunnittelussa, kuin toteutuksessa. Sain vapauksia suunnitella ja toteuttaa tekoäly menetelmäleikin ulkopuolista ohjelmaa, jonka kuitenkin tuli olla osana käsiteltävää tulevaisuus teemaa. Olen tyytyväinen, missä määrin pääsin toteuttamaan omaa visiota hankkeen raameista huolimatta. Vastaavalla tutkijalla Vigrenillä oli päävastuu työpajan suunnittelusta ja toteutuksesta. Toiminta mahdollisuuteni

olivat kuitenkin laajat ja koin työn jakautuneen itselleni mielekkäästi minun ja Vigrenin kesken. Työpajan aikana oli selkeää, kumpi ohjaa missäkin vaiheessa, kuten olimme etukäteen suunnitelleet. Työpajaa oli mielekäs vetää toisen henkilön kanssa, myös aineiston keruun kannalta. Sain kirjoitettua jonkin verran kenttämuistiinpanoja havainnoistani Vigrenin ohjatessa ryhmää. Yhdessä työpajan ohjaamisen yksi ehdottomasti rikastuttavia puolia koin olevan havaintojen jakaminen toteutuksen jälkeen toisen paikalla olleen ohjaajan kanssa.

Prosessiin sitouduin alusta lähtien mahdollisten yhteensovittamisen haasteista huolimatta. Toteutin opinnäytetyön tehden samalla kolmivuorotyötä, joka asetti omat aikataulliset haasteensa toteutukselle ja sen aikatauluttamiselle. Koin kuitenkin syvää kiitollisuutta, että pääsin toteuttamaan opinnäytetyötä mielenkiintoisessa hankkeessa sekä koin suurta innostusta valitsemaani aihealuetta kohtaan. Noin puoli vuotta ennen käytännön toteutusta alkoi suunnittelu, teorian etsiminen työpajatoiminnan ja tutkimuksen tueksi sekä tutkimuskysymyksen määrittely. Keväällä 2024 työpaja toteutui tarjoten aineiston analysoitavaksi ja kirjoitettavaksi tähän muotoon.

Nuoren kommentti hyväksi mielletyn tulevaisuuden toteutumisesta oli mielestäni erittäin osuva ja siksi toivon lisää yhteistä keskustelua yhteiskunnassamme nuorten kanssa tulevaisuutta koskien. *”Jos muillaki on motivaatiota työstää semmost hyvää tulevaisuutta, niin ehkä sil on todennäköisempää oikeesti toteutuu.”* (N, loppukeskustelu)

Kokonaisuutena koen opinnäytetyöni prosessin olleen antoisa sekä mahdollistaneen minussa ammatillista kasvua ja syvällisiä pohdintoja. Prosessi herätti mielenkiintoa eri mahdollisuuksista toteuttaa ryhmämuotoista kuvataidelähtöistä työskentelyä eri ikäryhmien kanssa. Kuvataidelähtöisten menetelmien vaikuttavuudessa näen käyttöpotentiaalin, jonka toivon tulevan käyttöön enenevässä määrin niin omalla työurallani kuin eri ympäristöissä, jossa sitä voi hyödyntää yksilöiden ja yhteisöjen eduksi.

LÄHTEET

Aulio, H., Girard, L. & Laine, R. (2009). Katsaus kuvataideterapian taustateorioihin. Teoksessa L. Girard, J. Ihanus, R. Laine & M. Ropponen (toim.), Suhteessa kuvaan: -kuvataideterapian teoriaa ja käytäntöä. 2. painos. (s. 45–67). Tampere: Artteli.

Girard, L. & Laine, R. (2009). Kuvallinen luomisprosessi ja terapia. Teoksessa L. Girard, J. Ihanus, R. Laine & M. Ropponen (toim.), Suhteessa kuvaan: -kuvataideterapian teoriaa ja käytäntöä. 2. painos. (s. 68–86). Tampere: Artteli.

Hakoköngäs, E. & Martikainen, J. (2021). Visuaaliset menetelmät arkiajattelun tutkimuksessa. Teoksessa S. Ryyänen & A. Rannikko (toim.) Tutkiva mielikuvitus: luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä (s. 82–102). Helsinki: Gaudeamus.

Huttula, K. (2011). Taidepsykoterapiamateriaalien merkityksestä. Teoksessa M. Leijala-Marttila & K. Huttula (toim). Taidepsykoterapia: psykoanalyttinen näkökulma (s. 185–196). Helsinki: Duodecim.

Hänninen, V., Pohjola, H., Tarvainen, M., Hätilä, J., Korhonen, H., Rovamo, H. & Sools, A. (2021). Kirja tulevaisuudesta-menetelmä. Teoksessa S. Ryyänen, A. Rannikko & E. Hakoköngäs (toim.), Tutkiva mielikuvitus: luovat osallistavat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä (s. 132–153). Helsinki: Gaudeamus.

Juhila, K. (2021). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa J. Vuori (toim.), Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 16.12.2024 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>

Jyrkämä, J. (2021). Toimintatutkimus. Teoksessa J. Vuori (toim.), Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 15.12.2024 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusasetelma/toimintatutkimus/>

Kallinen, T. & Kinnunen, T. (2021). Etnografia. Teoksessa J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 28.1. 2025 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/etnografinen-havainnointiaineisto/>

Karisto, A. (1995). Sosiaalityö ristipaineissa (s. 51). Artikkelissa M. Matilainen, Pohdintoja osallisuuden vahvistamisesta ja valtaistamisesta asiakasasiakirjoissa. Keski- Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Haettu 13.12.2024 osoitteesta <https://koskeverkko.fi/2019/11/pohdintoja-osallisuuden-vahvistamisesta-ja-valtaistamisesta-asiakasasiakirjoissa/>

Katz, D. (1960). The functional approach to the study of attitudes. Public Opinion Quarterly 24 (2), 163–204. <https://doi.org/10.1086/266945>

Kulttuuria kaikille. (2021). Haettu 18.08.2024 osoitteesta https://www.kulttuuriakaikille.fi/tietoa_meista_turvallisemman_tilan_periaatteet

Kurra, A. (2022). Nuorten usko omaan tulevaisuuteen on vahvistunut mutta maailmaan heikentynyt – näin huolenaiheet kannattaa ottaa puheeksi lasten kanssa. Yle uutiset. Haettu 20.8.2024 osoitteesta <https://yle.fi/a/3-12533213>

Laine, R. (2009). Ryhmäkuvataideterapian asetelma: - yksilön kuva ryhmän kuvastossa. Teoksessa L. Girard, J. Ihanus, R. Laine & M. Ropponen (toim.), Suhteessa kuvaan: -kuvataideterapian teoriaa ja käytäntöä. 2. painos. (s. 87–104). Tampere: Artteli.

Leijala-Marttila, M. & Huttula, K. (toim.), (2011). Taidepsykoterapia: psykoanalyttinen näkökulma. Helsinki: Duodecim.

Limnell, J., Hiltunen, E. & Dufva, M. (2022). Suomen tulevaisuuden suuret kysymykset ja vastaukset. Helsinki: WSOY.

Lusebrink, V. (2015). Expressive Therapies Continuum. The Wiley Handbook of Art Therapy, 57-67. DOI:[10.1002/9781118306543.ch6](https://doi.org/10.1002/9781118306543.ch6)

Mantere, M-H. (1991). Mielen kuvat: kuvallinen ilmaisu terapeuttisessa kontekstissa. Helsinki: VAPK-Kustannus.

Mikkonen, A. (2000). Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus. Joensuu yliopisto.

Mönkkönen, K. (2021). Eläytymismenetelmä. Teoksessa S. Rynänen, A. Rannikko & E. Hakoköngäs (toim.), Tutkiva mielikuvitus: luovat osallistavat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä (s. 103–131). Helsinki: Gaudeamus.

Nurmi, J. E. & Nuutinen, P. (1987). Tähtäimessä tulevaisuus: suomalaisten nuorten käsityksiä tulevaisuudesta. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.

Robbins, A. (2011). Objektisuhteet ja taideterapia. Teoksessa M. Leijala-Marttila & K. Huttula (toim). Taidepsykoterapia: psykoanalyttinen näkökulma (s. 113–122). Helsinki: Duodecim.

Rusanen, A-M. & Lappi, O. (2017). Tekoäly ihmisen kognitiivisena avustajana: Kysymys tiedollisista riskeistä. Helsingin yliopisto. Haettu 15.09.2024 osoitteesta <https://vm.fi/documents/10623/10841416/Rusanen-Lappi-kognitiivinen-avustaja.pdf/b6d168dd-c79e-59ee-81a2-50ead1c63aaf/Rusanen-Lappi-kognitiivinen-avustaja.pdf?t=1541747598000>

Sanakirja. Haettu 15.09.2024 osoitteesta <https://www.sanakirja.org/search.php?id=948178&l2=3>

Sitra (2023). Tulevaisuusbarometri. <https://www.sitra.fi/julkaisut/tulevaisuusbarometri-2023/>

Suomen UNICEF. (2021). Haettu 8.8.2024 osoitteesta <https://media.unicef.fi/pub/Kuvat/Kampanjat/2021-nakyviin/UNICEF-nakyviin-kysely-suomalaisille-nuorille-2021.pdf>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (tenk). (2024). Haettu 7.4.2024 osoitteesta <https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>

Vigren, M. (2024). Kestäviä digitaalisia tulevaisuuksia kuvittelemassa. Haettu 5.4.2024 osoitteesta <https://www.minnavigren.net/kestavia-digitaalisia-tulevaisuuksia-kuvittelemassa>

Vilka, H. (2015). Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Wadeson, H. (2011). Taideilmaisu ammatillisessa itsetutkistelussa. Teoksessa M. Leijala-Marttila & K. Huttula (toim). Taidepsykoterapia: psykoanalyttinen näkökulma (s. 487–502). Helsinki: Duodecim.

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus. (1948). Haettu 18.08.2024 osoitteesta <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>

Keskustelu, Tutkimukseen osallistujat (osallistujien kommenttien lainauksiin työssä käytetty merkintää; N), Tutkimuksen litteroitu aineisto alkuharjoitus, tekoälymenetelmäleikki, loppukeskustelu (ei julkinen/julkaisematon)

LIITE 1: KUVALLINEN (ORIENTOIVA) RYHMÄYTYMISTOIMINNAN SUUNNITELMA

KUVATAIDELÄHTÖINEN (ORIENTOIVA) RYHMÄYTYMIS- TOIMINTA

Taimi Mikkonen

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto ohjelma / kuvataideterapeuttiset menetelmät
Kuvataidelähtöinen ryhmäytymis- toiminnan suunnitelma
Opinnäytetyön liite tiedosto

Tilaja: Aalto yliopiston, Imagining sustainable digital futures- hanke.
Ohjaaja: Minna Vigren
Ohjaava opettaja: Sanna Pikku- Pyhältö
Ajankohta: 04.05.2024, Turku, Finland

Toiminta suunnitelma

Kuvataidelähtöinen (orientoiva) ryhmäytymis- toiminta

Toiminnan kohde ryhmä

Kuvataidelähtöinen ryhmäytymis- toiminta on tavoitteellinen ohjattu toimintatuokio 16–18- vuotiaille nuorille. Toiminta toteutetaan osana opinnäytetyötä sekä Aalto yliopiston hankkeen Imagining sustainable digital futures:in järjestämää työpajapäivää.

Toiminnan tavoitteet

Kuvataidelähtöinen ryhmäytymis- toiminta tavoittelee yksin ja yhdessä tekemisen kautta ryhmäyttämään ja tutustuttamaan entuudestaan vieraat nuoret toisilleen ennen varsinaisen menetelmäleikin aloittamista. Taidelähtöinen toiminta kuvan tuottamisen parissa pyrkii herättelemään luovuutta ja aktivoimaan kuvan kuvittelua. Asetetun teeman tarkoituksena, joka on tulevaisuuden näkymä juuri nyt, on orientoida nuoria menetelmäleikki työskentelyyn alustavan tulevaisuuden kuvittelun kautta. Asetetun kysymyksen on myös tarkoitus herättää keskustelua, joka nauhoitettaisiin ääninauhurilla aineistoksi nuorien ajatuksista, näkymistä ja asenteista tulevaisuutta kohtaan ennen kestäväen tulevaisuuden kuvittelua. Harjoitteena ohjattu toiminta on näin ollen monitavoitteellinen.

Toiminnan sisältö

Käytännössä toiminnan on ajatuksena toteutua seuraavalla tavalla; Nuoret asettuvat istumaan suuren pöydän ympärille piiriin tai sen kaltaiseen muodostelmaan riippuen toteutustilan mahdollisuuksista soveltaa istumajärjestystä tai pöytiin paikkoja. Pöydälle asetetaan papereita niin, että ne yhdistyvät toisiinsa ja luovat keskelle myös tilan, johon voi työskentelyn toisessa vaiheessa tehdä sidoksia yksittäisten kuvien välille tai käytetään yhtä suurta paperia. Materiaaleina toimii guassi- värit sekä saatavilla on erikokoisia pensseleitä ja vesiastioita. Ensin nuorille esitetään kysymys, miltä tulevaisuus näyttää heidän mielestään tällä hetkellä. Tästä ajatuksesta tehdään kuvaa omalla istumapaikallaan. Kuvan ei tarvitse tulla valmiiksi, vaan ajatus kuvan takana on tärkeämpää tässä kontekstissa. Seuraavaksi nuoret yhdistävät oman kuvansa toisten ryhmäläisten kuviin siltojen, polkujen, köynnösten tai minkä tahansa yhdistävän kuvitetun sidoksen avulla kohdaten näin toisen nuoren tulevaisuuden visioita. Kuvien välisiä sidoksia tehdessä nuoria kehoitetaan käymään lyhyttä keskustelua muiden osapuolien kanssa heidän visioistaan tai luomistaan sidoksista kuvien välillä. Näin luodaan yhteinen erilaisten tulevaisuuksien verkosto, jotka nivoutuvat kuitenkin yhteen.

Välineet ja organisointi

Toiminta toteutetaan 04.05.2025 Turussa Kirjakahvilan tiloissa. Työskentely aloitetaan klo 11 ja sen kesto on 45minuuttia. Toteutukseen tarvitaan riittävä määrä perinteisiä taidetarvikkeita eli tässä kontekstissa paperia, erisävyisiä guassi- värejä sekä pensseleitä. Kuvallinen työskentely tapahtuu yhdelle suurelle yhteiselle paperille tai pienemmille toisiinsa yhdistetyille papereille.

Kuva 1. Kuvataidelähtöinen (orientoiva) ryhmäytymis- toiminnan suunnitelma.

LIITE 2: TUTKIMUSSUOSTUMUS TYÖPAJAAN OSALLISTUVALLE

TUTKIMUSSUOSTUMUS TYÖPAJAAN OSALLISTUVALLE

Kestäviä digitaalisia tulevaisuuksia kuvittelemassa -hankkeessa (Suomen Akatemia, 1.9.2022 – 31.8.2025, rahoitusnumero: 347950) tutkitaan digitaalista kestävää elämäntapaa ja kehitetään menetelmiä vaihtoehtoisten tulevaisuuksien kuvittelemiseen. Tutkimuksen toteuttamisesta vastaa Aalto-yliopiston Informaatioverkostojen tutkijatohtori Minna Vigren. Vastaava tutkija antaa mielellään lisätietoa tutkimuksesta ja sitä saa kysyä missä tahansa vaiheessa. Lisätietoa tutkimuksesta löytyy myös osoitteesta: <https://www.minnavigren.net/kestavia-digitaalisia-tulevaisuuksia-kuvittelemassa>

Tutkimuksessa kerätään aineistoa havainnoimalla, ottamalla valokuvia, joissa ei esiinny tunnistettavia ihmisiä, haastattelemalla, tallentamalla ryhmätilanteissa kerrottuja tarinoita sekä taltioimalla työpajoissa syntyneitä kuvia, tarinoita, osallistujien ottamia valokuvia tai muita tuotoksia. Äänitiedostot puretaan työpajojen jälkeen tekstimuotoon, minkä jälkeen äänitteet tuhoataan. Tekstimuotoisessa aineistossa ei esiinny mitään tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyyteen tai muuhun tunnistamiseen liittyviä tietoja. Työpajan aikana syntyvät tuotokset tallennetaan tutkimusaineistoksi osallistujan valitsemalla taitelijanimellä. Projektin tuloksista kertovissa tutkimusjulkaisuista ei voi tunnistaa yksittäisiä tutkittavia. Pseudonymisoitua aineistoa voivat käyttää vastaavan tutkijan luvalla tutkimusryhmän jäsenet. Pseudonymisointi tarkoittaa, että henkilötiedot on muutettu muotoon, josta yksittäistä osallistujaa ei ole tunnistettavissa. Kaikki tutkimuksessa kerättävä aineisto säilytetään suojatulla Aalto-yliopiston palvelimella käyttäjätunnuksen ja salasanan takana. Arkistoitu tutkimusaineisto on pseudonymisoitua eli henkilötiedot on muutettu koodattuun muotoon ja korvattu yksilöllisillä tunneilla.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkimukseen osallistumisen saa keskeyttää missä tahansa vaiheessa syytä ilmoittamatta. Jos tutkimukseen osallistumisen peruuttaa, tietoja ei enää käytetä tutkimuksessa ja poistetaan tutkimusaineistosta. Tutkimuksessa kerättyjen tietojeni käytön voi peruuttaa ilmoittamalla siitä tutkimuksen vastuulliselle tutkijalle Minna Vigrenille.

Annan luvan työpajassa syntyvän aineiston tutkimuskäyttöön

- Kyllä
 Ei

Pseudonymisoidun aineiston saa arkistoida mahdollista myöhempää tutkimuskäyttöä varten

- Kyllä
 Ei

Paikka ja aika

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Lisätietoja tutkimuksesta:

YTT Minna Vigren

Sähköpostiosoite: minna.vigren@aalto.fi

Puhelinnumero: 050 433 1044

Projektin verkkosivu: <https://www.minnavigren.net/kestavia-digitaalisia-tulevaisuuksia-kuvittelemassa>

LIITE 3: TAUSTATIETOA KESTÄVIÄ DIGITAALISIA TULEVAISUUKSIA KUVITTELEMASSA- HANKKEEN TUTKIMUKSEEN OSALLISTUJALLE

TAUSTATIETOA KESTÄVIÄ DIGITAALISIA TULEVAISUUKSIA KUVITTELEMASSA -HANKKEEN TUTKIMUKSEEN OSALLISTUJALLE

Kestäviä digitaalisia tulevaisuuksia kuvittelemassa -hankkeessa (Suomen Akatemia 2022–2025, rahoitusnumero 347950) kehitämme luovia menetelmiä mielikuvituksen kasvattamiseen. Tärkeä osa hanketta on Kestävä digitaalinen arki -teemaviikko, jonka aikana järjestämme erilaista toimintaa Turun kaupunginkirjastolla, Taiteen talolla ja Turun Kirjakahvilassa.

Yksi teemaviikon osista on nuorten kanssa järjestettävä näyttely, jonka kuvat tehdään tekoälysovelluksella. Nuoret taitelijat osallistuvat työpajaan, jossa työpajan vetäjien ohjauksella he saavat tehdä kuvat ja kertoa niihin liittyvän tarinan. Osallistumisesta ei makseta korvausta, mutta työpajan aikana osallistujille tarjotaan lounas ja virvokkeita. Aalto-yliopisto on vakuuttanut tutkittavat tutkimustilanteessa aiheutuneiden onnettomuuksien ja vahinkojen varalta.

Tutkijat tekevät havaintoja työpajamenetelmästä, ja valittuja osia ryhmätilanteista tallennetaan ääninauhurilla myöhemmää tutkimuskäyttöä varten. Lisäksi vapaaehtoisia osallistujia haastatellaan erikseen. Näyttelyyn esille tulevat kuvat esitellään taitelijanimellä. Tehdyt kuvat ovat osa tutkimuksen aineistoa ja niitä käsitellään taitelijanimillä. Tutkimustyöpaja kestää taukoineen 7 tuntia. Työpajan osallistujat saavat halutessaan olla mukana näyttelyn pystyttämisessä.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistumisen saa keskeyttää missä tahansa vaiheessa syytä ilmoittamatta. Tutkimuksesta saatavat tutkittavien henkilökohtaiset tiedot tulevat ainoastaan vastaavan tutkijan käyttöön. Tulokset julkaistaan tutkimusraporteissa siten, ettei yksittäistä tutkittavaa voi tunnistaa. Tutkittavalla on mahdollisuus saada lisätietoa tutkimuksesta vastaavalta tutkijalta missä vaiheessa tahansa.

Tutkimuksessa kerätty aineisto säilytetään suojatulla Aalto-yliopiston palvelimella käyttäjätunnuksen ja salasanan takana. Nauhoitetut haastattelut litteroidaan eli kirjoitetaan puhtaaksi, minkä jälkeen ääninauhat tuhoetaan eikä niitä säilytetä. Arkistoitu tutkimusaineisto on pseudonymisoitua eli siitä on poistettu henkilötiedot ja korvattu ne yksilöllisillä tunnisteilla, minkä ansiosta henkilöt eivät ole tunnistettavissa.

Lisätietoja hankkeesta löytyy osoitteesta <https://www.minnavigren.net/kestavia-digitaalisia-tulevaisuuksia-kuvittelemassa>

Lisätietoa hankkeesta saa myös vastaavalta tutkijalta Minna Vigreniltä sähköpostitse minna.vigren@aalto.fi tai puhelimitse 050 433 1044

Minna Vigren

Kuva 3. Taustatietoa

LIITE 4: KESTÄVIÄ DIGITAALISIA TULEVAISUUKSIA KUVITTELEMASSA – HANKKEEN TIETOSUOJAILMOITUS

Aalto University

Aalto-yliopisto

Kestäviä digitaalisia tulevaisuuksia kuvittelemassa - hankkeen tietosuojailmoitus

1. Mitä tässä tutkimuksessa tutkitaan ja mikä on henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Tässä tutkimuksessa tutkitaan digitaalista kestävää elämäntapaa ja kehitetään menetelmiä vaihtoehtoisten tulevaisuuksien kuvittelemiseen. Tutkimuksen rahoittaja on Suomen Akatemia (rahoitusnumero: 347950).

2. Mitä henkilötietoja tutkimuksessa käsitellään

Tutkimuksen toteuttamiseksi kerätään seuraavaa henkilötietoa. Tutkimuksen työpajaan ilmoittaudutaan mukaan sähköisesti, jolloin osallistujalta pyydetään yhteystieto ja kutsumanimi. Lisäksi osallistujilta kysytään tieto sukupuolesta ja iästä, joita käytetään tutkimuksen otoksen hahmottamiseksi. Työpajan esteettömyyden varmistamiseksi tarvitsemme tiedon mahdollisista rajoitteista ja kielitaidosta (osallistuminen suomeksi ja/tai englanniksi). Suostumuslomakkeen allekirjoittamiseen tulee tutkittavan nimi ja allekirjoitus. Tutkimustyöpajassa tutkijat tekevät havaintomuistiinpanoja, jotka koskevat ryhmätilannetta. Tutkimusaineistoksi kerätään lisäksi työpajojen tuotoksia (tekoälysovelluksella tehdyt kuvat, osallistujien ottamat valokuvat, tarinat ja design fiktio -prototyypit), nauhoitettavia haastatteluja, jotka puretaan tekstimuotoon ja työpajatilannetta havainnollistavia valokuvia, joissa ei näy tunnistettavia ihmisiä.

Tutkimustilanteessa osallistujilta ei kysytä eikä tutkimus kohdistu seuraaviin arkaluontoisiin henkilötietoihin, mutta tiedostamme, että osallistujat saattavat jakaa niitä itseään koskien:

- Rotu tai etninen alkuperä
- Poliittiset mielipiteet
- Uskonnollinen tai filosofinen vakaumus
- Ammattiin jäsenyys
- Geneettinen tieto
- Biometriset tiedot henkilön tunnistamista varten
- Terveyttä koskevat tiedot
- Seksuaalista suuntautumista tai käyttäytymistä koskevat tiedot
- Rikostuomiot tai rikkomuksia koskevat tiedot
- Henkilötunnuksen käsittely on tarpeen tunnistamisessa tai tutkimusaineiston yhdistämisessä.

Henkilötietoja kerätään seuraavista lähteistä:

Tutkittavalta itseltään: haastattelu, ryhmätilanteissa jaettujen tarinoiden nauhoitukset, työpajojen tuotokset

Muut: tutkijoiden havainnot, valokuvat, joissa olevat ihmiset eivät ole tunnistettavissa
Tutkimuksen menetelmät on kuvattu sinulle tarkemmin "Tiedote tutkittavalle" -dokumentissa.

Kuva 4. Kuva 1/4. Kestäviä digitaalisia tulevaisuuksia kuvittelemassa hankkeen tietosuojailmoitus

3. Henkilötietojen käsittelyn tarpeellisuus ja tunnistesteellisten tietojen poistaminen

Tutkimuksessa käsitellään vain tutkimuksen tarkoituksen ja toteuttamisen kannalta tarpeellisia tietoja. Tutkimusaineistoa käsitellään tutkimuksen aikana analysointivaiheessa sellaisessa muodossa, että henkilöllisyytesi ei ole suoraan tunnistettavissa siitä tutkijoille ilman lisätietoja. Suorat tunnistetietosi, kuten nimesi korvataan koodilla tai peitenimellä. Haastatteludata puretaan tekstimuotoon ja samalla äänitetallennuksissa ilmenevät suoran tunnistamisen mahdollistavat tiedot poistetaan. Alkuperäinen äänitallenne poistetaan välittömästi litteroinnin jälkeen. Mikäli paljastat itsestäsi tietoja, joista henkilöllisyytesi on mahdollista päätellä (esim. opiskelu- tai työpaikan) tai edellä mainittua arkaluonteista tietoa, joka ei ole tutkimuksen kannalta olennaista, tällaiset tiedot poistetaan litterointivaiheessa. Työpajoissa otetaan vain sellaisia valokuvia, joissa ei esiinny tunnistettavia henkilöitä. Henkilöllisyyttäsi ei ole mahdollista tunnistaa tutkimuksesta tehtävästä tieteellisestä julkaisusta tai muista julkaistavista tutkimustuloksista.

4. Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

- Henkilötietojen käsittelyperusteena on yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimus
 Henkilötietojen käsittelyperusteena on tutkittavan nimenomainen suostumus

Henkilötietojen jakaminen

Henkilötietojasi sisältävää tutkimusdataa jaetaan seuraavien tahojen kanssa:

Pseudonymisoitu tutkimusdata eli sellaiseen muotoon muutettu tutkimusdata, josta osallistujaa ei ole mahdollista tunnistaa, voidaan jakaa vastuullisen tutkijan luvalla projektin nimetyille yhteistyökumppaneille Tukholman yliopistossa, Sheffieldin yliopistossa ja Laureassa tutkimusjulkaisuiden kirjoittamista varten erillistä sopimuskäytäntöä noudattaen.

Henkilötietojasi sisältävää tutkimusdataa voidaan luovuttaa kolmannelle osapuolelle, kuten tieteelliselle julkaisulle, tieteellisen julkaisemisen vertaisarviointiprosessia (peer review) varten tai muuta tieteellisten tutkimustulosten validoinnin tai julkaisun kannalta välttämätöntä tarkoitusta varten.

Kerättyä tutkimusdataa voidaan käyttää saman tieteenalan tieteelliseen jatkotutkimukseen tai tutkimusta tukevien muiden tieteenalojen tutkimukseen. Osana mahdollista jatkotutkimusta, tutkimusdataa voidaan luovuttaa myös muille yliopistoille tai tutkimuslaitoksille, mikäli se on tarpeellista tutkimuksen toteuttamisen kannalta.

Käsittelijät: Tutkimusdata luovutetaan yhteistyökumppaneille, kuten litterointipalvelulle, muodossa, jossa tutkittavan suorat tunnistetiedot kuten nimi on poistettu tai korvattu koodilla tai peitenimellä, eli tutkittavaa ei ole mahdollista suoraan tunnistaa tutkimusdatasta.

5. Kansainväliset tietojen siirrot

Tutkimushankkeen toteutusvaiheessa henkilötietoja sisältävää tutkimusdataa ei tulla siirtämään EU/ETA-alueen ulkopuolelle. Kuitenkin osana tieteellistä julkaisuprosessia henkilötietoja sisältävää tutkimusdataa saattaa olla välttämätöntä jakaa EU tai ETA alueen ulkopuolella julkaisijoille tai vertaisarvioijille tutkimustulosten varmentamiseksi, sillä kyseiset osapuolet saattavat sijaita EU/ETA alueen ulkopuolella. On kuitenkin poikkeuksellista, että osana julkaisuprosessia tulisi luovuttaa henkilötiedoksi luokiteltavaa dataa.

6. Henkilötietojen säilytys ja suojaaminen

Manuaalisen aineiston suojaaminen: Paperiset suostumuslomakkeet säilytetään vastaavan tutkijan työhuoneessa Aalto-yliopistossa lukitussa kaapissa.

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot: Henkilötietojasi käsitellään ja säilytetään Aalto-yliopiston hyväksymissä tietoturvalisissä järjestelmissä. Käytettävät tietokoneet sekä tietojärjestelmät on suojattu käyttäjätunnuksella ja vahvalla salasanalla. Pääsy henkilötietoja sisältävään tutkimusaineistoon on teknisesti rajattu niin, että ainoastaan tutkimuksen toteuttamisen kannalta välttämättömillä henkilöillä on pääsy henkilötietoihisi.

Mihin aineisto arkistoidaan ja miten pitkäksi aikaa:

Pseudonymisoitu data arkistoidaan Zenodo-data-arkistoon siten, että tutkimusdataan annetaan pääsy vain tässä tietosuojailmoituksessa nimetyille tahoille

7. Henkilötietojen säilytys ja poistaminen

Poistaminen tutkimuksen aikana ja tutkimuksen jälkeen

Haastattelujen äänitallenteet poistetaan, kun ne on puhtaaksikirjoitettu tekstimuotoon.

Kerättyä tutkimusdataa voidaan käyttää saman tieteenalan jatkotutkimukseen tai tutkimusta tukevien muiden tieteenalojen tutkimukseen. Henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto poistetaan, kun on kulunut viisi (5) vuotta sellaisesta viimeisestä tieteellisestä julkaisusta, johon kyseistä tutkimusaineistoa on hyödynnetty ja käytetty.

Nimi- ja yhteystiedot sisältävät suostumuslomakkeet, henkilötietoja sisältävä tutkimusdata ja koodiavaintiedot eli tiedot, joilla on mahdollista palauttaa tutkimusdata takaisin tunnistettavaan ja tutkittavan yksilöivään muotoon poistetaan projektin päättyessä 31.8.2025.

8. Tutkimukseen osallistuvan oikeudet

Yleisen tietosuojasetuksen (GDPR) mukaan henkilöllä on oikeus:

- saada tietoa henkilötietojensa käsittelystä
- tarkastaa itseään koskevat tiedot
- pyytää tietojensa oikaisua
- pyytää tietojensa käsittelyn rajoittamista
- vastustaa tietojensa käsittelyä

Kuva 6. Kuva 3/4. Kestäviä digitaalisia tulevaisuuksia kuvittelemassa hankkeen tietosuojailmoitus

- Oikeus tietojensa poistamiseen, jos tietosuoja-asetuksen 17 artiklan 1 kohdan edellytykset täyttyvät ja käsittely ei ole enää tarpeen yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten 89 artiklan 1 kohdan mukaisesti, jos tietojen poistaminen todennäköisesti estää kyseisen käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti.

Siinä tapauksessa, että tutkimuksen tekeminen ei edellytä tai ei enää edellytä rekisteröidyn tunnistamista, rekisterinpitäjä ei ole veloitettu hankkimaan lisää tietoja, jotta data tai rekisteröity voitaisiin tunnistaa vain sen vuoksi, että rekisteröity voisi käyttää oikeuksiaan. Jos rekisterinpitäjä ei tunnista dataa, joka on liitettävissä tiettyyn rekisteröityyn, niin rekisteröidyllä ei ole oikeutta tietojen tarkastamiseen, tietojen korjaamiseen, tietojen käsittelyn vastustamiseen eikä tietojen poistamiseen. Jos rekisteröity kuitenkin antaa lisätietoja, joiden avulla hänet voidaan tunnistaa tutkimusdatasta, niin oikeuksia ei rajoiteta.

9. Rekisterinpitäjän yhteystiedot

Tämän tutkimuksen rekisterinpitäjä on Aalto-yliopistona toimiva Aalto-korkeakoulusäätiö sr.

Tutkimuksesta vastaava henkilö

Tutkimuksen toteuttamista koskevat kysymykset voi osoittaa tutkimuksesta vastaavalle tutkijalle: Akatemian tutkijatohtori Minna Vigren, p. 050 433 1044, minna.vigren@aalto.fi

Tietosuojavastaava

Mikäli tutkittavalla on tietosuojaan tai henkilötietojen käsittelyyn liittyviä kysymyksiä tai pyyntöjä, tutkimukseen osallistuvan tulee ottaa yhteyttä Aalto-yliopiston tietosuojavastaavaan: puh. 09 47001 (vaihe), tietosuojavastaava@aalto.fi.

Tässä tietopyyntöpalvelussa voit pyytää tietosuoja-asetuksen mukaisesti oikeuksien toteuttamista Aalto-yliopistolta rekisterinpitäjänä <https://datarequest.aalto.fi/fi-FI/>.

Jos tutkimukseen osallistuva kokee, että hänen henkilötietojensa on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti, on osallistujalla oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle, tietosuojavaltuutetulle (lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>).

Kuva 7. Kuva 4/4. Kestäviä digitaalisia tulevaisuuksia kuvittelemassa hankkeen tietosuojailmoitus

LIITE 5: TYÖPAJAPÄIVÄN OHJELMA

Työpajan ohjelma

10.00-11.20 Aloitus, tutustuminen ja virittäytyminen päivän aiheeseen

tauko

11.35-12.45 Tulevaisuuskuvien tekemistä tekoälysovelluksella

12.45-13.30 Lounas

13.30-14.15 Miltä kuvan tulevaisuudessa eläminen tuntuisi?

tauko

14.30-15.45 Kuvien purku

tauko

15.55-16.25 Miten haluaisin, että kuvani koetaan näyttelyssä?

16.15-16.45 Lopetus

Sustainable AI for fair future
Enhanced: We need to ensure that AI
benefits everyone and doesn't
exacerbate
existing inequalities.

Kuva 8. Työpajapäivän ohjelma

LIITE 6: TURVALLISEMMAN TILAN PERIAATTEET

Turvallisempi tila

- **Emme oletta.**
 - Emme tee oletuksia kenenkään seksuaalisuudesta, sukupuolesta, kansallisuudesta, uskonnosta, arvoista, terveydestä, ulkonäöstä tai toimintakyvystä, vaan kunnioitamme jokaisen itsemäärittelyoikeutta.
- **Emme halvenna.**
 - Kohtelemme muita, kuten haluaisimme itseämme kohdeltavan. Kysymme uteliaasti, emme arvostele tai pilkkaa toisten ajatuksia tai mielipiteitä.
- **Emme toisinna.**
 - Pyrimme käyttämään kieltä, joka ei sulje ketään ulkopuolelle. Emme läytä puheessamme, teoissamme tai käytöksessämme rasistisia, seksistisiä, homofobisia, transfobisia tai ableistisiä stereotypioita.
- **Kunnioitamme.**
 - Kunnioitamme toisen henkilökohtaista fyysistä, psyykkistä ja emotionaalista tilaa. Pyydämme tarvittaessa tilaa myös itsellemme.
- **Puutumme.**
 - Emme jää sivustakatsojiksi, jos todistamme epäkunnioittavaa käytöstä vaan puutumme tilanteeseen. Turvallisempi tila tehdään yhdessä.

Kuva 9. Turvallisemman tilan periaatteet

LIITE 7: TEKOÄLYMENETELMÄLEIKIN OHJEISTUS

Ohjeet

1. Kuvittele, että on vuosi 2050. Olet saanut muokata maailman sellaiseksi kuin haluat ja toivot. Voit kuvitella itsellesi taukasauvan
2. Millaisessa maailmassa elät? Kirjoita ylös toiveita ja ajatuksia, millaista tällaisessa maailmassa on elää ja asua.
 - Avainsanat: Imagination, alternative future, fairness, people
 - Lauseita: They are standing in a field of tall grass, looking up at the sky. The sun is shining and there are birds flying overhead. They look peaceful and content.
3. Valitse taidettyli, joka sinusta voisi sopia kuvitelmaasi
4. Jos kuva ei vastaa kuvitelmaasi, työstä promptia niin, että se voisi paremmin tuottaa haluamasi kuvan tai valitse toinen taidettyli

A person imagining alternative futures

Kuva 10. Tekoälymenetelmäleikin ohjeistus

LIITE 8: KUVALLISEN (ORIENTOIVAN) RYHMÄYTYMISTOIMINNAN KUVA

Kuva 11. Alkuharjoituksessa tehty yhteinen kuva

Kuva 12. Alkuharjoituksessa tehty yhteinen kuva

Kuva 13. Alkuharjoituksessa tehty yhteinen kuva

Valokuvat otettu kuvallisen (orientoivan) ryhmäytymistoiminnan jälkeen kuvan ollessa valmis. Nuorten itsenäisesti tekemistä kuvista ei ole valokuvia. Valmiissa teoksessa nuoret ovat luoneet omien ja muiden kuvien välille yhteyksiä niissä määrin, missä nuori on kokenut sen sopivaksi omissa rajoissaan. Nuorten sanallistaessa kuvaa ja siinä olevia yhteyksiä syntyi yhteinen narratiivi kaikkien kuvien välillä. Kuvista syntyi ikään kuin tarina nuorten kertomana. Miten luonto hiljalleen tuhoutuu muun muassa ilmaston saasteiden takia ja ihmisen täytyy jättää maapallo. Saavuttuaan avaruuteen alkaa siellä uudelleen rakentaminen. Ihminen käyttää uuden planeettansa luonnonvaroja välittämättä ympäristövaikutuksista ja päätyy samaan pisteeseen, mistä ihminen joutui alun perin pakenemaan maapallolta. Näin ollen kuvan narratiivi alkaa uudestaan.

LIITE 9: NUORTEN TEOKSET SEKÄ TARINAT

Kuva 14. Ei kiirettä

Teoksen nimi: Ei kiirettä

Taiteilija: Wiltsu

Ei ole kiire. Monelle ihmiselle metsä on rauhan paikka. On vuosi 2050. Ihmiset ovat oppineet arvostamaan luontoa ja sen monipuolisuutta. Ihmiset menevät metsään “pysäyttämään ajan” ja heidän oma päänsisäisen kellonsa, kuuntelemaan virtaavan puron kohinaa, metsien kahinaa ja lintujen ääniä. Metsä on turvallinen eläimille, mutta se voi olla turva myös heille, jotka osaavat sitä arvostaa.

Kuva 15. Rauhaa ja lentäviä lehmiä

Teoksen nimi: Rauhaa ja lentäviä lehmiä

Taitelijan nimi: Bittersweet

Unelmoin tulevaisuuden, jossa on tulevaisuus. Maailmasta missä ilmastonmuutos ei ole uhka, maailmasta missä ei juosta rahan perässä polvia rikki, maailmasta, jossa emme sodi turhista syistä, maailmasta, joka ei arvostele asioita, joille et voi mitään. Se on toiveeni tulevaisuudesta vuonna 2050. Se olisi toiveeni tulevaisuudesta vuonna 2050.

Kuva 16. *The Evergrowing*

Teoksen nimi: *The Evergrowing*

Taiteilija: MOU

On vuosi 2050. Menneisyyden yhteiskunnan harmit on hylätty, ja luonto on ottanut vallan. Ylikasvaneita rakennelmia ylläpidetään yhteistyöllä ja toivolla. Autot, lentokoneet ja melkein kaikki muut ajoneuvot on hylätty, poikkeuksena muutamat toimivat junat. Ihmiset liikkuvat kaupungissa kävellen, kiipeillen ja pyöräillen. Kaupunkeja jatketaan ainoastaan ylöspäin eikä viedä enempää maan pinta-alaa. Kaikki asukkaat elävät yhteisöissä ja rauhassa muiden yhteisöjen rinnalla. Kaikki huolehtivat toisistaan ja yhteisestä elintilastaan. Eläimet, kasvit ja ihmiset elävät täydellisessä harmoniassa keskenään eikä niiden rauhaa häiritse mikään tai kukaan.

Kuva 17. (kyberkaupunki)

Teoksen nimi: (kyberkaupunki)

Taiteilija: Sara

Vuonna 2050 kaupungit ovat kasvaneet niin suuriksi, että niiden on pakko kohota ylöspäin. Ihmiset elävät seinien välissä neonvalojen loisteessa kuin muurahaiset androidit ja muu sentientti teknologia rinnallaan. Päälle päin tällainen elämä voisi vaikuttaa dystooppiselta ja yksinäiseltä, mutta kuvittelen, että ihmiset muodostaisivat keskenään tiukkoja ja läheisiä verkostoja sekä yhteisöjä, joissa he elävät ja auttavat toisiaan.

Kuva 18. Nimetön

Teoksen nimi: Nimetön

Taiteilija: Lonely rider

On vuosi 2050. Luonto on vallannut täysin kaiken, mikä ennen kuului ihmisille. Ihmiset tuhosivat toisensa muutama vuosikymmen sitten. Vain harvoja yksilöitä on enää jäljellä. He kulkevat yksin tai pienissä ryhmissä autoissa suurkaupungeissa. On hiljaista, levollista, rauhallista. Luonto on ottanut takaisin kaiken itselleen kuuluvan, jonka ihmiset ahneina siltä varastivat kauan sitten. Ihminen on kuolemassa sukupuuttoon. Ironista kaiken sen jälkeen, mitä ihmiset tekivät muille lajeille. Ihmisten viimeiset uhrin olivat he itse.

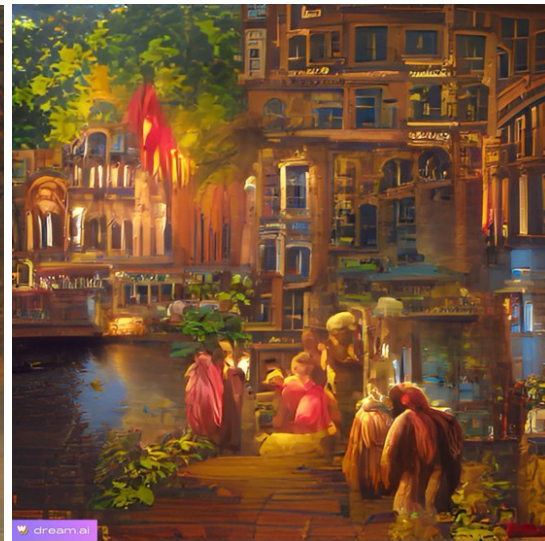
Kuva 19. Samboerskap, Hukkuminen

Kuva 20. Samboerskap, Lämmin turva

Kuva 21. Samboerskap, Kohtaamisia, muistamisia

Kuva 22. Samboerskap, Ikkunat auki Eurooppaan, kunnes kylmä viima vie

Kuva 23. Samboerskap, kodin tuntua

Teoksen nimi: Samboerskap ("yhteiselämä")

Taiteilija: Kanalja

Ihmiset ovat muistaneet taas sen lämmön, jota yhteiselo ja ihmiskohtaamiset voivat antaa. Yhdessä eläminen ei ole enää vain pakollinen osa aloilleen asetettua, rakennettua ympäristöä, vaan se on myös koko kaupunkimiljöön perusta, jonka päälle osasimme rakentaa jo varhaisten korkeakulttuurien aikaan, mutta myöhemmin olemme unohtaneet sen, miksi olemme ohjautuneet asumaan juuri niiden rajojen sisälle, jotka koemme omaksemme; kaupungin, pihan, kansallispuiston, tutun lähikaupan tai kadunvarren.

Kellon tikitys hidastui, viisarit jarruttivat suurentuvan vyöryn. Kuin koko maailma olisi ottanut syvän, huojentavan hengähdyksen ja tunnustanut tarpeensa pysähtyä. Tuntiviisari oli laskeutunut ja suonut maailman ylle hetken, joka viimein vapautti kuumeisesta virrasta.